

.....

Jaarverslag 2013

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

.....

Leeswijzer

De Koninklijke Bibliotheek (KB) legt met dit verslag verantwoording af over het in 2013 gevoerde beleid en de resultaten daarvan. Het jaarverslag is bedoeld voor de Nederlandse overheid, in het bijzonder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De KB laat in het jaarverslag zien hoe zij uitvoering heeft gegeven aan haar beleid, en hoe de beschikbaar gestelde middelen zijn ingezet.

Daarnaast wil de KB haar collega-instellingen en haar klanten informeren over de activiteiten van de nationale bibliotheek.

Het jaarverslag bestaat uit drie hoofdstukken. In hoofdstuk 1 wordt aan de hand van de strategische prioriteiten verslag gedaan van het vierde jaar van de beleidsperiode 2010-2013 (verlengd tot en met 2014). Hoofdstuk 2 geeft de verantwoording in prestatie-indicatoren die de kernactiviteiten van de KB in cijfers uitdrukken. Hoofdstuk 3 bevat de financiële verantwoording met de integrale jaarrekening en de accountantsverklaring.

Via de KB-website is het jaarverslag 2013 digitaal beschikbaar: www.kb.nl/verslag2013

.....

Bestuur

mr. drs. L.C. Brinkman, voorzitter

mr. drs. L. Jongma

prof. dr. F.M.G. de Jong

Directie

drs. J.S.M. Savenije, Algemeen Directeur

H.J. Jansen, sectorhoofd Innovatie & Ontwikkeling,

plaatsvervangend Algemeen Directeur

dr. E.J.B. Knibbeler, sectorhoofd Marketing & Diensten;

m.i.v. 1-8-2013 **mr. M.M. Kok** a.i.

dr. M. van Otegem, sectorhoofd Productie & Beheer, tot

1-9-2013; v.a. 1-9-2013: **drs. M. Rasch**

dr. E.S. van Eijck van Heslinga, sectorhoofd Bedrijfsvoering

.....

Inhoudsopgave

3	Woord vooraf mr. drs. L.C. Brinkman en drs. J.S.M. Savenije
4	Verslag van het Algemeen Bestuurscollege
5	Bericht van de Directie
7	Bestuur en organisatie
7	Missie en visie KB
8	Organogram
9	Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek

Hoofdstuk 1 Beleidsverantwoording

10	Inleiding
12	Verslag per strategische prioriteit

Hoofdstuk 2 KB-indicatoren

18	Toelichting
18	Overzicht KB-indicatoren 2013
19	Evaluatie en vooruitblik per indicator

Hoofdstuk 3 Financiële verantwoording

26	Jaarrekening 2013
39	Accountantsverklaring

Bijlagen

41	KB in de pers
45	Bijzondere aanwinsten
48	Publicaties en presentaties van medewerkers
56	(Inter)nationale samenwerking

58	Afkortingen
60	Colofon

Woord vooraf

De KB bevindt zich in een fase van grote verandering. Niet alleen vanwege de omslag van fysiek naar digitaal, maar ook door de aanstaande taakverbreding op grond van nieuwe bibliotheekwetgeving die momenteel wordt voorbereid. Met de inwerkingtreding van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen per 2015 krijgt de KB er als nationale en wetenschappelijke bibliotheek taken en bevoegdheden bij op het gebied van openbare bibliotheken.

In het afgelopen jaar zijn de plannen voor een fusie met het Nationaal Archief definitief stilgelegd. Veel aandacht van het bestuur en de organisatie is daarentegen uitgegaan naar de opname in de KB van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren en naar de voorbereiding van de integratie van taken van het Sector Instituut Openbare Bibliotheken en Stichting Bibliotheek.nl.

De beoogde rol van de KB als prominente speler in het bredere bibliotheeknetwerk biedt nieuwe kansen. De KB zal zichtbaarder worden dan ooit tevoren. De digitale bibliotheek in ontwikkeling zal worden uitgebouwd tot een nationale digitale bibliotheek met hoogwaardige dienstverlening voor alle Nederlanders. De mogelijkheden om de rijke KB-collecties onder de aandacht van een zo groot mogelijk publiek te brengen nemen hiermee toe.

Het Algemeen Bestuurscollege bedankt de directie, de ondernemingsraad en alle andere medewerkers van de KB voor de geleverde inspanningen en heeft waardering voor de wijze waarop de kerntaken worden uitgevoerd, zeker in combinatie met de hierboven geschetste ontwikkelingen. Daarnaast moedigt het alle betrokkenen aan om de integratie van SIOB, BNL en DBNL tot een succes te maken.

Het bestuur heeft er vertrouwen in dat de directie de ingrijpende veranderingen die de KB de komende jaren zal doormaken, in goede banen zal leiden.

Mr. drs. L.C. Brinkman
Voorzitter Algemeen Bestuurscollege

Formeel markeerde 2013 het laatste jaar van de beleidsperiode 2010-2013. Echter, door de aanstaande taakverbreding van de KB op het vlak van de openbare bibliotheken en de lopende integratieprocessen is deze beleidsperiode met een jaar verlengd.

De KB heeft in de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet op het terrein van digitale collectievorming, beschikbaarstelling en bevordering van het gebruik van de collecties. Het is verheugend te constateren dat belangrijke doelstellingen uit het vigerende beleidsplan eind 2013 zijn behaald. Mede dankzij de publiek-private samenwerking met Google en ProQuest is inmiddels ruim 10% van de KB-collecties gedigitaliseerd. De lancering van Delpher, een nationale portal waarop miljoenen pagina's uit Nederlandse boeken, kranten en tijdschriften uit de 17de tot en met de 20ste eeuw full text doorzoekbaar zijn, betekende een grote sprong voorwaarts in de beschikbaarstelling van gedigitaliseerde teksten. De portal is ontwikkeld in samenwerking met universiteitsbibliotheken en bevat materiaal dat tot dusver verspreid was over verschillende websites. Belangrijke aandachtspunten zijn vooralsnog duurzame opslag van digitaal en gedigitaliseerd materiaal, zowel in financieel als in technisch opzicht, en het auteursrecht dat soms nog een forse belemmering vormt voor digitale beschikbaarstelling. Stapsgewijs wordt ook op deze terreinen voortgang geboekt. Zo krijgt het begrip 'digitale bibliotheek' langzamerhand vorm en inhoud. Naast de onverminderde zorg voor de fysieke collecties 'gaat de KB op volle snelheid digitaal'.

Zonder de niet aflatende inzet van alle medewerkers was het niet gelukt zo ver te komen. Ook de organisatorische veranderingen die op til zijn vragen grote flexibiliteit van het personeel en leggen een aanzienlijk beslag op de beschikbare capaciteit.

Een open blik voor de ontwikkelingen om ons heen is onontbeerlijk. De samenleving verandert snel en ingrijpend door de gevolgen van digitalisering. De KB ziet het als haar taak om ontvankelijk te zijn voor vernieuwing en proactief in te spelen op verandering. Door de nieuwe bibliotheekwetgeving krijgt de KB een andere positie. Hiermee wordt een nieuwe invulling gegeven aan het begrip 'nationale bibliotheek'. In deze rol wil de KB een podium bieden, een platform voor samenwerking dat uitnodigt tot creatie van nieuwe informatie, kennis en cultuur.

Drs. J.S.M. Savenije
Algemeen Directeur

Verslag van het Algemeen Bestuurscollege

De bevoegdheid tot regeling en bestuur van de KB berust bij het Algemeen Bestuurscollege (ABC), waarvan de leden worden benoemd door de minister van OCW. Om gezondheidsredenen trad mr. H.J. Bruggink per 1 mei terug uit het bestuur. In afwachting van de besluitvorming over de onderbrenging van taken voor de openbare bibliotheken bij de KB, is de samenstelling van het ABC verder ongewijzigd gebleven. Voorzitter is mr. drs. L.C. Brinkman. De overige leden zijn mr. drs. L. Jongsma en prof. dr. F.M.G. de Jong.

Taakuitvoering ABC

Het ABC heeft in 2013 zes keer plenair vergaderd. De samenwerking in het college tussen de leden onderling is onverminderd goed. Dit geldt ook voor de samenwerking tussen het ABC en de directie. Er is voldoende afstand tussen het ABC en de directie om het college in staat te stellen op objectieve wijze zijn toezichthoudende taken uit te voeren.

Het ABC is actief betrokken bij de integratie van de taken van de stichting SIOB en de stichting Bibliotheek.nl in de KB. Over de aanpak is gesproken met de Directeur-Generaal Cultuur en Media van het ministerie van OCW. Nu een fusie met het Nationaal Archief niet meer aan de orde is, kon alle aandacht uitgaan naar de onderbrenging van nieuwe taken ten behoeve van de openbare bibliotheken, zoals geregeld in de nieuwe bibliotheekwet. Er was geen aanleiding voor regulier bestuurlijk overleg met de staatssecretaris. Wel kwam de staatssecretaris op 29 november naar de KB voor een kennismakingsbezoek.

Ook de onderbrenging van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) in de KB, waartoe in 2012 is besloten, vroeg bestuurlijke aandacht. Effectuering vindt plaats per 1-1-2015. Het ABC is verantwoordelijk voor benoemingen in het bestuur van de stichting DBNL en voor goedkeuring van de jaarrekening.

Het ABC is verantwoordelijk voor benoeming van leden van de Adviescommissie Archieven en Bijzondere Collecties. Deze commissie adviseert de KB over de uitvoering van het conserveringsbeleid in het kader van Metamorfoze, het nationale programma voor het behoud van het papieren erfgoed. In 2013 vonden diverse benoemingen plaats, waaronder die van de voorzitter.

De auditcommissie in de persoon van Jongsma heeft in april met de accountant gesproken over de jaarrekening 2012 en het accountantsverslag. Vervolgens heeft de accountant een toelichting op de jaarrekening gegeven in de plenaire vergadering (ook in april).

Het ABC is betrokken bij de voorbereiding van een nieuw beleidsplan. Besloten is om vanwege de externe ontwikkelingen (onder meer onderbrenging van taken voor de openbare bibliotheken) de nieuwe beleidsperiode een jaar later te laten ingaan, d.w.z. op 1 januari 2015.

Taakuitvoering directie

Het bestuur is van mening dat het directieteam goed functioneert en op adequate wijze zorgt draagt voor de primaire processen van de organisatie. Met grote inzet is gewerkt op basis van de in 2011 geformuleerde langetermijnstrategie *De toekomst van de KB is digitaal*. Het bestuur heeft er vertrouwen in dat de directie de ingezette koers met voortvarendheid zal voortzetten.

mr. drs. L.C. Brinkman, voorzitter

mr. drs. L. Jongsma

prof. dr. F.M.G. de Jong

Bericht van de Directie

De Algemeen Directeur is verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering van de Koninklijke Bibliotheek en legt hierover verantwoording af aan het Algemeen Bestuurscollege. De bedrijfsvoering in brede zin betreft zowel de bibliotheek, ofwel de primaire activiteiten, als de faciliterende, ofwel de secundaire activiteiten. De bedrijfsvoering is gericht op het realiseren van het KB-beleid binnen de financiële kaders en op goede sturing op en beheersing van de processen.

Aan de hand van de langetermijnstrategie *De toekomst van de KB is digitaal* uit 2011, de nadere aanscherping van het KB beleidsplan 2010-2013, koerst de KB onverminderd op de verdere ontwikkeling van de digitale bibliotheek. Dit gebeurt door middel van projecten gericht op vernieuwing en verbetering van infrastructuur, diensten en (inter)nationale samenwerking. Mensen en middelen worden maximaal ingezet om de omslag van fysiek naar digitaal te realiseren. Deze ambitie vraagt, zeker gezien de beperkte financiële middelen en de externe ontwikkelingen, continu om een heldere prioriteitstelling.

Dienstverlening & IT

Een goede verankering van de IT-functie in de organisatie, met een optimale afstemming van de dienstverlening door de IT-afdeling op de vraag vanuit de sectoren en afdelingen is een kritische succesfactor voor de realisatie van de digitale bibliotheek. Om die brug te slaan worden er volgens het demand-supply-model zogeheten demand-centers ingericht bij de sectoren Marketing & Diensten en Productie & Beheer.

Daarnaast zijn er in 2013 aanzienlijke stappen gezet op het gebied van infrastructuur, beleid en digitale dienstverlening. Een TCO-model (Total Cost of Ownership) voor de kosten van digitale opslag is opgesteld en gevalideerd door de externe accountant. De ontwikkeling van het Digitaal Magazijn verloopt minder snel dan gehoopt, maar vordert gestaag door een nieuwe gefaseerde aanpak (releaseplanning). In samenwerking met universiteitsbibliotheken is de dienst Delpher, een full text toegang voor boeken, kranten en tijdschriften, ontwikkeld en gelanceerd. De dienst is gestart als bètaversie en zal worden doorontwikkeld, uitgebreid en aangevuld met nieuwe functionaliteiten.

Huisvesting

In 2013 is een plan van aanpak opgesteld voor verbetering van de brandveiligheid en asbestsanering in het KB-gebouw. Vanwege de grootschaligheid van het brandveiligheids- en asbestprogramma is er hernieuwde aandacht voor algehele renovatie van het pand. Deze wordt in 2014 nader onderzocht.

Met OCW zijn afspraken gemaakt over de financiering van de benodigde investeringen in brandveiligheid. Met de RGD is –vanwege het nog geldende rijkshuisvestingsstelsel– overeengekomen dat de gebruikersvergoeding per 1 januari 2014 wordt verlaagd. Deze verlaging leidt tot een toename van de huisvestingsreserve van de KB, die bestemd is voor het uitvoeren van groot onderhoud aan het gebouw.

Bedrijfsvoering algemeen

In het voorjaar van 2013 is een medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) uitgevoerd. Langs verschillende lijnen wordt actie ondernomen op de uitkomsten: de sectoren, afdelingen en teams zijn aan de slag gegaan met de eigen resultaten. Daarnaast komt er een KB-brede aanpak ter bevordering van de interne communicatie en samenwerking.

Na de implementatie van het financiële systeem Exact per 1-1-2013 zal de stroomlijning en verdere automatisering van de bedrijfsvoeringsprocessen in 2014 worden voortgezet met de ingebruikname van een module voor personeels- en salarisadministratie.

Het bedrijfshulpverleningsplan is geactualiseerd. Er worden voorbereidingen getroffen voor een breed project rondom informatiebeveiliging, inclusief privacybeleid.

Integratie

In april 2013 is gestart met de voorbereidingen voor de integratie van de taken van het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) en Stichting Bibliotheek.nl (BNL) in de KB. Aanleiding hiervoor is de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (WSOB), die op 1 januari 2015 van kracht zal worden. Met deze nieuwe wet worden de huidige taken van de KB volgens de WHW verbreed naar het openbare bibliotheekveld. Veel tijd en energie is gestoken in de inrichting van het integratieproces, het opstellen van plannen van aanpak, de uitvoering van due diligence-onderzoeken en in de analyse van activiteiten en diensten. De aanvankelijk gescheiden trajecten zijn begin 2014 samengevoegd in één processtructuur met vier werkgroepen: Financiën, Personeel & Organisatie, Integratie digitale diensten, Stelseltaken & nieuwe thema's WSOB en Communicatie. De werkgroepen bestaan uit medewerkers van KB, SIOB en BNL. In de aanloop naar de feitelijke integratie wordt op deze manier al concreet samengewerkt.

De plannen voor een fusie tussen de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief kwamen in september 2013 definitief tot een eind. Een nadere verkenning wees uit dat het Nationaal Archief een duidelijke rol heeft in het archiefstelsel, terwijl de Koninklijke Bibliotheek een eigen rol in het bibliotheekstelsel heeft, die bovendien wordt uitgebreid met de komst van de nieuwe bibliotheekwet. De KB en het NA werken nog wel samen op projectniveau.

Continuïteit

Voor de bestaande activiteiten van de KB geldt dat een langjarige financiering met het ministerie van OCW is overeengekomen. De meerjarenreeks tot en met 2018 geeft aan dat de rijksbijdragen voor normale bedrijfsvoering en projecten met circa € 2,4 miljoen teruglopen tot € 43,9 miljoen in 2018 (prijspeil 2013). De KB heeft maatregelen genomen en in uitvoering om het kostenniveau in overeenstemming daarmee te verlagen. Per jaar worden binnen de meerjarenreeks onderbouwde keuzes gemaakt, in nauwe afstemming met en goedkeuring door het ABC bij de vaststelling van de jaarbegroting.

De sturing van de integratietrajecten vindt programmatisch plaats, waarbij naar huidig inzicht voldoende budgetruimte beschikbaar is voor de uitvoering van taken in 2014 en daarna.

In het jaarverslag 2014 zal een nadere uitwerking van risico's, beheersing en vertaling naar de middellange termijn voor de KB als geheel opgenomen worden. In 2014 wordt deze opgesteld, waarbij op maandbasis de actualiteit qua voortgang en inzet van middelen (exploitatie en investeringen) wordt gevolgd.

Bedrijfsvoeringsmededeling

Het systeem van interne sturing is gewaarborgd door de planning & control-cyclus. De effectiviteit van werkprocessen is getoetst en geëvalueerd door middel van maandelijks prestatie-indicatoren en productiecijfers. De directie is van mening dat de financiële verslaglegging deugdelijk is, en dat de geldende wet- en regelgeving is nageleefd.

Drs. J.S.M. Savenije
Algemeen Directeur

Bestuur en organisatie

In 1798 is de KB opgericht als nationale bibliotheek. Sinds 1993 is de KB een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO), gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). De bevoegdheid tot regeling en bestuur van de KB berust bij het Algemeen Bestuurscollege (ABC). De taken en bevoegdheden van het ABC zijn vastgelegd in het *Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek*, voor het laatst herzien in 2008.

Binnen het kader van het door het Algemeen Bestuurscollege vastgestelde beleid berust de dagelijkse leiding van de KB bij de Algemeen Directeur die verantwoording verschuldigd is aan het ABC, en samen met vier sectorhoofden het directieteam vormt. De taken en bevoegdheden van de leden van het directieteam zijn vastgelegd in het *Directiestatuut* dat op 20 oktober 2010 is vastgesteld.

De in 2010-2011 vernieuwde organisatiestructuur is een uitvloeisel van het *Beleidsplan 2010-2013*. Om de doelstellingen hiervan te kunnen verwezenlijken zijn de verantwoordelijkheden duidelijker belegd. De vier sectoren zijn ingedeeld naar werkprocessen, waarbij zoveel mogelijk gelijksoortige processen in eenzelfde sector zijn ondergebracht. De sectorhoofden zijn verantwoordelijk voor de inzet van middelen en personeel binnen hun sector.

Missie en visie KB

Missie

De KB is de nationale bibliotheek van Nederland: wij brengen mensen en informatie samen. Onze kernwaarden zijn: toegankelijkheid, duurzaamheid, innovatie en samenwerking.

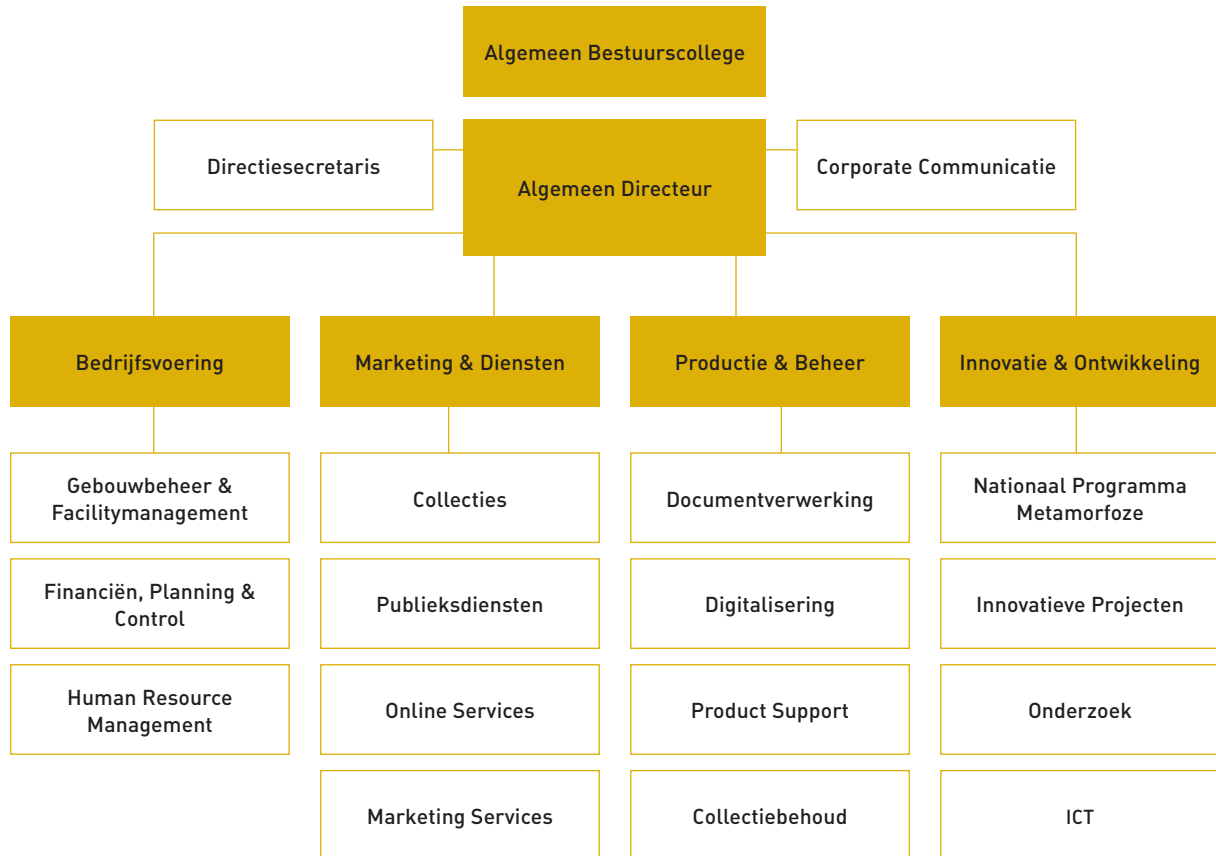
Visie

- Wij bieden iedereen, overal, toegang tot alles wat in en over Nederland is gepubliceerd.
- Wij spelen een centrale rol in de Nederlandse (wetenschappelijke) informatie-infrastructuur.
- Wij bevorderen de duurzame toegang tot digitale informatie in (inter)nationaal verband.

Organogram

.....
per 3 mei 2012

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek

De Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek, die in 1938 is opgericht, ondersteunt de verwerving van bijzondere aanwinsten door fondsen bijeen te brengen waarmee de KB belangrijk Nederlands cultureel erfgoed kan aankopen.

In 2013 bestond de Vriendenvereniging van de KB 75 jaar. Al 75 jaar dragen de Vrienden de KB een warm hart toe. Het is een enorme stimulans dat een grote groep mensen de KB steunt, financieel maar evenzo belangrijk ideëel.

In deze periode heeft de Vereniging veel bijzondere aanwinsten mogelijk gemaakt waardoor de KB kostbare aankopen heeft kunnen doen, die met het normale aanschafbudget niet mogelijk waren geweest. Een selectie van de mooiste geschenken van afgelopen 75 jaar is te zien op een webexpositie via kb.nl/vrienden. Daarnaast heeft de Vereniging in 2013 veel activiteiten georganiseerd om enerzijds nieuwe Vrienden te werven en anderzijds de bestaande Vrienden in het zonnetje te zetten. Zo hebben de Vrienden een bezoek gebracht aan het Gruuthusemuseum in Brugge, zijn er exclusief voor hen presentaties georganiseerd met bijzondere collectiestukken van Constantijn Huygens, en zijn er gezamenlijke vriendenmiddagen georganiseerd met de Stichting Vrienden Museum Meeranno en Vereniging Vrienden van het Residentie Orkest.

Ter gelegenheid van het jubileumjaar heeft de Vereniging de KB een bijzonder boek cadeau gedaan. Het is één van twee bekende exemplaren van Louis Couperus' *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan* (1906) in een perkamenten band. Het bandontwerp is van de Art Nouveau-kunstenaar Chris Lebeau. Deze roman verscheen in 1906 bij uitgeverij Veen en laat zien hoe een gruwelijk geheim vier generaties lang doorwoekert in een familie. De roman kende verschillende uitvoeringen, die alle zijn voorzien van dezelfde stempeling naar een ontwerp van Lebeau. Er is een exemplaar in geel linnen gebonden uitvoering, en een ingenaaid met papieren omslag, en er was sinds 2009 één perkamenten band met gouden stempeling bekend. In 2013 verscheen een tweede perkamenten exemplaar op de markt. Dit heeft de KB nu dankzij de genereuze steun van de Vriendenvereniging kunnen aanschaffen voor haar Couperuscollectie.

De algemene ledenvergadering vond dit jaar plaats op woensdag 19 juni in de Van Assendelftkapel in de Grote Kerk in Den Haag. In het jubileumjaar is gekozen voor deze mooie locatie, aangezien de KB hoofdpartner was in de Huygenstentoonstelling die hier plaatsvond. Aansluitend aan de vergadering heeft gastconservator en Huygenskenner Ad Leerintveld de Vrienden een rondleiding gegeven door de tentoonstelling. Tevens werd met gepaste trots verteld dat de KB dankzij de Vereniging een Ortelius Atlas uit 1571 heeft kunnen toevoegen aan haar collectie. De atlas is van mooie kwaliteit en past goed in de KB-collectie.

De voorzitter was lovend over de goede opkomst en de meer dan enthousiaste betrokkenheid van de Vrienden. Het gaat goed met de Vereniging en de toekomst ziet er rooskleurig uit, mede door de inzet van alle betrokken leden. De Vereniging blijft de achterban stimuleren om de Vereniging bekend te maken bij vrienden, familie en collega's.

De Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek telde 810 leden op 31 december 2013. In het bestuur hadden zitting: **drs. H.A. Pabbruwe** (voorzitter), mevrouw **drs. N.N. van Willigen** (secretaris), **drs. F.A. Kooij RBA** (penningmeester), mevrouw **drs. R.E.A. van Ditzhuyzen** en **dr. A.H. de Groot**. **Drs. J.S.M. Savenije** had als Algemeen Directeur van de KB q.q. zitting in het bestuur.

Beleidsverantwoording

Inleiding

De taken en het werkkterrein van de KB zijn in algemene termen vastgelegd in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW, Art. 1.5):

“De Koninklijke Bibliotheek is als de nationale bibliotheek werkzaam op het gebied van het bibliotheekwezen en de informatieverzorging, zowel ten behoeve van het hoger onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek als ten behoeve van het openbaar bestuur en de uitoefening van beroep of bedrijf. In elk geval draagt zij zorg voor de nationale bibliotheekverzameling, bevordert zij de totstandkoming en instandhouding van nationale voorzieningen op het vorengenoemde gebied en bevordert zij de afstemming met de overige wetenschappelijke bibliotheken.”

Deze algemene taakstelling is uitgewerkt in het *Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek* (herzien oktober 2008) en als volgt geformuleerd:

- “De KB is als nationale bibliotheek werkzaam op het gebied van het bibliotheekwezen en heeft in ieder geval tot taak:
- de informatievoorziening op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, cultuur en samenleving, aan het hoger onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek, het openbaar bestuur en de uitoefening van beroep of bedrijf,
  - het zorg dragen voor de nationale bibliotheekverzameling van geschreven, gedrukte en elektronische publicaties,
  - het bevorderen van de totstandkoming en instandhouding van nationale voorzieningen voor duurzaam behoud, beheer, ontsluiting en beschikbaarstelling van de nationale bibliotheekverzameling op haar werkterrein,
  - het verrichten van onderzoek, gericht op de voorbereiding en uitvoering van het beleid op het in de wet genoemde terrein,
  - het zorg dragen voor landelijke programma's voor conservering en digitalisering,
  - het bijdragen aan de internationale infrastructuur voor de duurzame toegankelijkheid van elektronische wetenschappelijke publicaties,
  - het bevorderen van de afstemming met overige wetenschappelijke bibliotheken in en buiten Nederland,
  - het bevorderen van de samenwerking met archieven, musea en uitgeverijen op haar werkterrein, en
  - het bevorderen van de internationale samenwerking op haar werkterrein.”

De KB heeft haar strategie ter concretisering van deze taken beschreven in het *Beleidsplan 2010-2013*, ‘Het weten waard’, conform de wettelijke verplichting (WHW, Art. 2.2a, lid 1). In dit beleidsplan wordt de missie gekoppeld aan het realiseren van een digitale bibliotheek, waarin iedereen, overal en altijd, toegang heeft tot alles wat in en over Nederland is gepubliceerd. De hoge prioriteit die de KB hieraan geeft, sluit aan bij de maatschappelijke tendens waarbij de digitale informatievoorziening op allerlei terreinen dominant wordt.

“Het is een vreemd idee: de grootste bibliotheek ter wereld staat niet ergens in een stad, maar zweeft door de lucht. Veel grote bibliotheken – gebouwen van steen en staal – hebben de afgelopen eeuwen miljoenen boeken, kranten en tijdschriften samengebracht en ontsloten. Het zijn vaak imposante en inspirerende instellingen om te bezoeken, maar op veel punten leggen ze het af tegen digitale bibliotheken.

Ga maar na: die zijn dag en nacht bereikbaar, wereldwijd, zonder reistijd, vanaf iedere locatie. Het enige wat u nodig heeft, is een internetverbinding en een smartphone, tablet, laptop of pc. Daarmee kunt u toegang krijgen tot tientallen miljoenen publicaties – meer dan er ooit fysiek op één plaats zijn samengebracht. Het zijn er ook meer dan u in honderd levens zou kunnen lezen, maar de andere grote meerwaarde van digitale bibliotheken is dat u razendsnel miljarden pagina's kunt doorzoeken op één woord, één naam of bepaalde combinaties van woorden of namen.”

Citaat: Ewoud Sanders, *Digitaal schatgraven bij de KB*, (2014), p. 3.

Het Programma Digitale Bibliotheek vormt het kader voor de ontwikkeling van de digitale bibliotheek bij de KB. Dit gebeurt aan de hand van projecten op het gebied van technische infrastructuur, digitalisering, optimalisering van werkprocessen en beschikbaarstelling via digitale diensten. In 2013 zijn er opnieuw allerlei noodzakelijke en meer of minder zichtbare, stappen gezet. Aan de hand van de IT-strategie uit 2012 wordt continu gewerkt aan de optimalisatie van de ICT-functie in de organisatie, één van de belangrijkste pijlers onder de digitale bibliotheek.

Het voorspoedige verloop van de samenwerking met ProQuest en Google heeft bijgedragen aan het behalen van de digitaliseringsdoelstelling van 10% eind 2013. De lancering van Delpher – ontwikkeld in samenwerking met universiteitsbibliotheken –, de portal waarop boeken, kranten en tijdschriften full text geraadpleegd en doorzocht kunnen worden, betekent een grote sprong voorwaarts voor de beschikbaarstelling van gedigitaliseerd materiaal en biedt bovendien mogelijkheden voor vernieuwend onderzoek.

Het maken van afspraken over auteursrechten met collectieve beheersorganisaties (CBO's) en individuele uitgevers voor digitale beschikbaarstelling van materiaal is tijdrovend, maar vormt een cruciale randvoorwaarde voor de realisatie van de digitale bibliotheek. Op het overgrote deel van de twintigste-eeuwse publicaties rust immers nog auteursrecht. In 2013 zijn er twee contracten met de CBO's tot stand gekomen: één voor tijdschriften en één voor boeken (dit laatste is begin 2014 ondertekend). Het bijzondere aan deze contracten is dat ook andere erfgoedinstellingen er baat bij hebben: materialen die binnen het Metamorfozeprogramma worden gedigitaliseerd mogen zowel via Delpher als via de eigen website van de erfgoedinstelling beschikbaar worden gesteld. Op dit moment is bereikt dat alle Nederlandse boeken (tot 1940), kranten (tot 1995) en tijdschriften (tot 1950) online geplaatst mogen worden.

Daarnaast blijft de KB in nauwe samenwerking met andere nationale en internationale partijen investeren in onderzoek naar digitale duurzaamheid en technologische innovaties. Informatiebeveiliging is voor de KB een belangrijk onderwerp, dat in 2014 verder wordt uitgewerkt.

Naast het ontwikkelen en inrichten van systemen, processen en diensten vereist de digitale ambitie van de KB nieuwe vaardigheden en competenties van de medewerkers. Daarom wordt gewerkt aan een strategisch personeelsbeleid met bijbehorend instrumentarium. Voor het intern ontwikkelen, verspreiden en delen van kennis is 'de Weetfabriek' opgezet, een lichtvoetig programma voor de doorstroming van noodzakelijke kennis binnen de KB.

Afgezien van de hierboven beschreven transitie van fysiek naar digitaal, die nog in volle gang is, zal ook de inwerkingtreding van een nieuwe bibliotheekwet in 2015, de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (WSOB), grote gevolgen hebben voor de KB. In aanvulling op haar huidige taak als nationale en wetenschappelijke bibliotheek krijgt de KB er taken en bevoegdheden bij op het gebied van openbare bibliotheken. De taken van het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken en de activiteiten van Stichting Bibliotheek.nl op het gebied van de (openbare) digitale bibliotheek moeten per 1 januari 2015 zijn geïntegreerd in de KB. De voorbereidingen voor een goede inbedding van de nieuwe taken en de kennismaking met de openbare bibliotheeksector zijn in het voorjaar van 2013 gestart.

Daarnaast zijn in 2012 de voorbereidingen gestart voor opname in de KB van de uitvoeringsorganisatie van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL). Het afstemmingsproces met de Nederlandse Taalunie en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek heeft meer tijd genomen dan verwacht. Eind 2013 kon gestart worden met de daadwerkelijke integratievoorbereidingen, die ertoe moeten leiden dat de DBNL op 01-01-2015 eveneens onderdeel is van de KB.

Dit alles vergt veel capaciteit en energie van de betrokken organisaties. Om die reden is het vigerende KB-beleidsplan met een jaar verlengd. In de aanloop naar de beleidsperiode 2015-2018 zijn in 2013 een omgevingsverkenning en een self-assessment van het huidige beleidsplan opgesteld, en is gewerkt aan de contouren van het nieuwe plan. De nieuwe rol van de KB zal mede richtinggevend zijn voor de plannen en ambities voor de volgende beleidsperiode.

Ondanks de aandacht die naar de recente externe ontwikkelingen uitgaat, bleef er een sterke inhoudelijke focus op de drie prioriteiten van de in 2011 verschenen langetermijnstrategie 'De toekomst van de KB is digitaal', die een nadere aanscherping vormde van het beleidsplan:

- **Op volle snelheid digitaal**
- **Onze collecties onder de mensen brengen**
- **Versterken internationale samenwerking**

De activiteiten die direct betrekking hebben op deze prioriteiten spelen zich voornamelijk af in de sectoren Innovatie & Ontwikkeling, Productie & Beheer en Marketing & Diensten. De sector Bedrijfsvoering schept de financiële, personele en huisvestingsrandvoorwaarden waarbinnen het beleid succesvol kan worden verwezenlijkt; de afdeling Corporate Communicatie draagt zorg voor de vertaling en bekendmaking van beleid en resultaten, zowel extern als intern.

In de navolgende paragrafen worden de belangrijkste resultaten en ontwikkelingen uit 2013 weergegeven.

Op volle snelheid digitaal

De doelstellingen uit het huidige beleidsplan ten aanzien van de opbouw van de digitale collectie zijn gerealiseerd, dankzij publiek-private samenwerking met Google en ProQuest en via het nationale programma Metamorfoze: 10% van alle Nederlandse boeken, kranten, en tijdschriften is gedigitaliseerd, bij elkaar ruim 72 miljoen pagina's. In huis worden voorbereidingen getroffen voor de inrichting van een scanstraat voor de digitalisering van handschriften. Waarschijnlijk zal deze medio 2014 in gebruik worden genomen.

Samenwerkingsproject Google: digitalisering van ruim 160.000 rechtenvrije boeken uit de KB-collectie uit de 18e en 19e eeuw.

Samenwerkingsproject ProQuest: in opdracht van de KB worden ongeveer 50.000 oude drukken van vóór 1700 gedigitaliseerd. Vanwege de kwetsbaarheid van dit materiaal worden deze boeken in de KB zelf gescand.

METAMORFOZE: nationaal programma voor het behoud van het papieren erfgoed. Het programma wordt gecoördineerd door het Bureau Metamorfoze dat bij de Koninklijke Bibliotheek is ondergebracht. Sinds 2005 is Metamorfoze een samenwerkingsverband tussen de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief. Vanaf 2011 werkt het programma Metamorfoze met twee trajecten: Archieven en Bijzondere Collecties (ABC) en Boeken, Kranten en Tijdschriften (BKT).

Er komt veel bij kijken om gedigitaliseerd materiaal daadwerkelijk beschikbaar te kunnen stellen. In de eerste plaats is een goed doordachte en functionerende technische infrastructuur nodig. Vervolgens moet het materiaal zelf, zowel fysiek als digitaal met bijbehorende metadata goed en efficiënt worden verwerkt en duurzaam opgeslagen. Goede vindbaarheid hangt samen met de kwaliteit van de metadata. Die moeten zoveel mogelijk uniform, consistent en persistent zijn. Ten slotte zijn digitale diensten nodig voor de uiteindelijke beschikbaarstelling aan klanten, zowel zakelijke partners als individuele eindgebruikers.

Centraal in de uitvoering van de IT-strategie stond afgelopen jaar de verbetering van de aansluiting tussen de vraag ('demand') vanuit de sectoren Marketing & Diensten en Productie & Beheer en het aanbod ('supply') van ICT-diensten, met als doel om innovatieve diensten sneller en beter te kunnen realiseren. Hiervoor zijn zogeheten demand- en supplycentra ingericht.

Het werken met een enterprise architectuur helpt om de doelen uit het beleidsplan te vertalen naar concrete diensten en projecten, en om de samenhang tussen alle innovatieve projecten te verbeteren.

De enterprise- of doelarchitectuur omvat naast de technische infrastructuur en de bredere inbedding van de IT-functie in de KB-organisatie eveneens het bevorderen van IT-gerelateerde kennis en vaardigheden bij de medewerkers.

Voor duurzame opslag is een nieuw Digitaal Magazijn in ontwikkeling. De bouw daarvan verloopt langzamer dan gedacht, maar de keuze voor een gefaseerde aanpak (releaseplanning) en een nadere focus op de essentie van de benodigde functionaliteiten maakt stapsgewijze voortgang mogelijk. Publicaties van (inter)nationale uitgeverij zijn inmiddels gemigreerd van het oude e-Depot naar het Digitaal Magazijn en van daaruit toegankelijk voor gebruikers.

De exponentiële toename van digitale content en data vereist dat de opslagfaciliteiten gelijke tred houden met deze groei. De in 2012 opgeleverde serverruimte voor massaopslag kan hier voorlopig in voorzien. Om de hoge kosten voor opslag nu en op termijn beheersbaar te houden heeft de KB een gedifferentieerd opslagbeleid ontwikkeld voor verschillende materiaaltypen.

Onze collecties onder de mensen brengen

Alle digitaliseringsinspanningen van de KB zijn gericht op het zoveel mogelijk vrij beschikbaar stellen van materiaal dat met publieke middelen is verzameld. Digitalisering en digitale beschikbaarstelling zijn in de eerste plaats middelen om dit doel te bereiken. Zorgvuldig behoud en beheer van deze collecties en de kennis en expertise om deze inhoudelijk te duiden en van context te voorzien blijven ook in het digitale tijdperk van groot belang.

De KB heeft een unieke collectie op het gebied van Nederlandse geschiedenis, cultuur en samenleving. Voor deze collectie streeft de KB volledigheid na, zowel fysiek als, bij voorkeur, digitaal. In het kader van haar taken in de nationale informatievoorziening verwerft de KB ook internationale wetenschappelijke content.

Eén van de opvallendste aanwinsten in het afgelopen jaar was een exemplaar van de Nederlandse editie van het *Theatrum Orbis Terrarum* van Abraham Ortelius uit 1571, verworven met steun van de Vereniging Vrienden van de KB. De atlas is door de samenstelling en door de schitterende inkleuring een uniek document, en is te raadplegen als bladerboek. Zie voor een overzicht van de belangrijkste aanwinsten bijlage 2.

De facsimile van de in 2012 verworven stedenatlas *De Wit* won een prestigieuze cartografieprijs. Het jury-oordeel luidde: "A fantastic facsimile of a famous sparkling hand-coloured city atlas made in 1698". De facsimile kreeg in 2013 een tweede druk.

Naast het selecteren en verwerven van collecties (informatie) ziet de KB het als haar taak het gebruik en de zichtbaarheid ervan te vergroten. Dit gebeurt – steeds meer in digitale vorm – door dienstverlening aan instellingen en eindgebruikers. De wensen van de klant vormen het uitgangspunt bij het ontwikkelen van diensten. De fysieke dienstverlening wordt steeds verder beperkt; de zondagsopenstelling was al in 2012 afgeschaft en in 2013 zijn de leveringsdagen beperkt tot drie maal per dag. Desondanks heeft de klant onverminderde waardering voor zowel de fysieke als de digitale dienstverlening, gezien de resultaten van het klanttevredenheidsonderzoek 2013. In het verslagjaar werden opnieuw meer bezoeken aan de KB-website gebracht dan het jaar ervoor.

Als digitaliserende instelling besteedt de KB veel tijd en inzet aan het maken van afspraken over auteursrechten. Naast online toegang wil de KB graag ruime hergebruikmogelijkheden bieden. Hierbij zijn behalve gratis toegang ook abonnements- en *pay-per-use*-modellen denkbaar. De KB trekt op auteursrechtgebied zoveel mogelijk op met andere (inter)nationale bibliotheekorganisaties en erfgoedinstellingen.

Auteurswet: de Nederlandse Auteurswet, die bepaalt dat het auteursrecht van kracht is tot 70 jaar na het overlijden van de maker, dateert uit 1912, ver voor het digitale tijdperk. Waar de Auteurswet bij gedrukt materiaal een uitzondering maakt voor het beschikbaar stellen en/of uitlenen t.b.v. onderzoek, onderwijs en zelfstudie, bestaat een dergelijke bepaling voor digitaal materiaal niet. Aan de beschikbaarstelling van recente digitale publicaties kleven daardoor tal van juridische haken en ogen.

Het kader voor het auteursrechtenbeleid is in 2011 vastgesteld. In 2012 is een basis gelegd voor duurzame samenwerking met de Collectieve Beheersorganisaties (CBO's), waardoor toekomstgerichte overeenkomsten voor de online beschikbaarstelling van gedigitaliseerd materiaal mogelijk zijn gemaakt. Op dit moment zijn er overeenkomsten voor boeken (tot 1940), kranten (tot 1995) en tijdschriften (tot 1950). Over online beschikbaarstelling van gedigitaliseerd tekstmateriaal uit de hierop volgende periode zal de KB per uitgever onderhandelen. Voor de beschikbaarstelling van rechtdragend born-digital publicaties zullen de komende jaren nieuwe modellen worden uitgewerkt. Ook ontwikkelt de KB een gedifferentieerd toegangsrechtenbeleid per klantengroep.

Toegang tot de collecties

De dienst WorldCat Local de lokale variant van WorldCat.org, biedt één centrale toegang tot alle digitale en fysieke collecties van de KB en heeft daarmee meerwaarde voor klanten. Aan het 'zoeken en vinden' in en van onze collecties vinden doorlopend verbeteringen plaats, zoals nieuwe zoekfaciliteiten op de KB-website.

In november 2013 is Delpher (www.Delpher.nl) gelanceerd, een portal die iedereen toegang geeft tot gedigitaliseerde historische teksten uit de collecties van wetenschappelijke instituten, bibliotheken en erfgoedinstellingen. Het gaat om miljoenen pagina's uit Nederlandse boeken, kranten en tijdschriften uit de 17de tot en met de 20ste eeuw. De resultaten worden uniform gepresenteerd en zijn op een eenduidige manier op woordniveau doorzoekbaar. Delpher is ontwikkeld in samenwerking met een aantal universiteitsbibliotheken (UvA, Leiden, Utrecht en Groningen). Het aanvankelijke aanbod bestond uit teksten die eerder via verschillende andere websites

beschikbaar waren, maar groeit nu met nieuwe gedigitaliseerde publicaties – waaronder die uit het programma Metamorfoze; ook ontwikkelen we nieuwe functionaliteiten voor Delpher.

In samenwerking met Bibliotheek.nl is de KB het project 'Bibliotheekcollecties in het netwerk' gestart. Dit project wil alle digitale collecties van bibliotheken en bibliotheekcollecties van andere erfgoedinstellingen bij elkaar brengen en standaardiseren, waardoor de connectiviteit tussen de collecties vergroot wordt en daarmee de waarde voor de gebruiker.

Zakelijke dienstverlening

Er is wereldwijd een overweldigende hoeveelheid digitaal materiaal beschikbaar. Om de zichtbaarheid en vindbaarheid van de eigen collecties daarbinnen te vergroten, is het noodzakelijk om wetenschappelijk en historisch materiaal ook langs andere kanalen dan de eigen websites aan te bieden. Hiervoor zoeken wij samenwerking met externe partijen zoals openbare bibliotheken, universiteiten, erfgoedinstellingen en historische verenigingen. Voor het downloaden van widgets, banners en datasets kunnen zakelijke partijen terecht op de webpagina <http://www.kb.nl/banners-apis-en-meer>

Dataservices, waarmee de KB derden rechtstreeks toegang geeft tot haar digitale teksten, afbeeldingen en metadata, heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een volwaardige dienst. Hiermee faciliteert de KB nieuw onderzoek, nieuwe webtoepassingen en diensten, al dan niet in combinatie met andere data.

Zakelijke en dienstenmarketing worden steeds verder ontwikkeld. Zicht op de wensen en het zoekgedrag van de klant, zowel individuele eindgebruikers als zakelijke partners, is daarbij van belang. Voor optimalisering van de gebruiksvriendelijkheid van digitale diensten is een 'Usability Lab' ingericht, waar bezoekers KB-diensten (nieuwe of in ontwikkeling) kunnen uitproberen en beoordelen.

Presentatie van de collecties

Op allerlei manieren spant de KB zich in om haar collecties onder de aandacht te brengen. (Web)tentoonstellingen, (blader)boeken, lezingen en symposia vergroten de bekendheid van bijzondere collectiestukken bij het brede publiek en dienen onderzoek en onderwijs. Ze dragen ook bij aan het behoud van de originelen, doordat deze na digitalisering minder gehanteerd hoeven te worden. Het aantal webexposities en bladerboeken op de KB website neemt jaarlijks toe.

'Expositie Topstukken KB' is de nieuwe naam van de tentoonstellingsruimte die eerst de 'Verdieping van Nederland' heette. Het Nationaal Archief waarmee de KB tentoonstellingen maakte, heeft sinds medio 2013 een eigen expositieruimte. De KB toont nu alleen nog haar eigen topstukken uit de tien eeuwen omspannende collectie. Vier keer per jaar zijn er andere schatten te zien. Afgelopen jaar bijvoorbeeld het Middelnederlandse manuscript van de *Beatrijs* uit 1374 en een exemplaar van de eerste Nederlandse *Donald Duck* uit 1952.

Daarnaast verleent de KB veelvuldig medewerking aan (grote) tentoonstellingen met bruiklenen en door inzet van expertise van de conservatoren. Spectaculaire en drukbezochte tentoonstellingen in het afgelopen jaar waren 'Liefde en devotie in de Middeleeuwen' (Brugge), waarvoor het in 2007 door de KB verworven 15de eeuwse Gruuthusehandschrift tijdelijk terugkeerde naar zijn 'thuishaven', en de Huygens-tentoonstelling in de Grote Kerk te Den Haag, waar onder andere een unieke tijdelijke replica van de Oranjezaal in Huis ten Bosch te zien was.

De museumnacht op 7 september waaraan de KB deelnam met een afwisselend programma, was opnieuw een succes.

Wikipedian in residence In navolging van buitenlandse instituten als de British Library en de US National Archives hebben de KB en het NA als eerste Nederlandse erfgoedinstellingen een *Wikipedian in Residence* aangesteld om hun collecties, data en expertise beter zichtbaar te maken op Wikipedia. Wikipedia, de vrije online encyclopedie waaraan iedereen mee kan werken, is met 500 miljoen unieke bezoekers per maand het meest geraadpleegde naslagwerk ter wereld en daardoor de ideale plek om content en kennis van de KB en het NA breed onder de aandacht te brengen. Gedurende negen maanden organiseert wikipedian Hay Kranen vrij toegankelijke workshops, schrijfdagen, wedstrijden, colleges en andere evenementen die moeten resulteren in een inhoudelijke verrijking van Wikipedia. Meer artikelen van goede kwaliteit op het gebied van Nederlandse geschiedenis, politiek, samenleving en cultuur, refererend aan de collecties van de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief.

Het KB-fellowship In samenwerking met het NIAS (Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences) stelt de KB een vooraanstaande onderzoeker in staat gedurende een aantal maanden onderzoek te doen op basis van haar collecties. Het fellowship is van grote waarde voor de bekendheid van de collecties

als onderzoeksobject. De negende KB-fellow, historicus Harold Cook (Brown University, Providence) belichtte in zijn afsluitende lezing *Assessing the Truth. Correspondence and Information at the End of the Golden Age* de overeenkomsten die hij ontdekte tussen de zeventiende-eeuwse Republiek der Letteren en het moderne streven naar *Open Access*. Taalkundige Marc van Oostendorp, hoogleraar fonologische microvariatie aan de Universiteit Leiden en senior-onderzoeker aan het Meertens Instituut, deed in 2013 onderzoek naar ritme in Nederlandse teksten. Met behulp van computerprogramma's onderzocht hij grote hoeveelheden gedigitaliseerde Nederlandstalige teksten (o.a. historische kranten en de ANP-radiobulletins). Hiermee was hij de eerste fellow Digital Humanities. Tijdens het Wetenschapsdiner op 1 oktober, een jaarlijks relatie-evenement voor professionals uit de wereld van wetenschap en technologie, sprak hij over het nut en de toekomst van *Big Data* en *Digital Humanities*. De KB presenteerde zich met het thema 'Digitale Schatten' voor het eerst op het Wetenschapsdiner, een mooie gelegenheid voor nadere kennismaking met het bèta-domein.

Samenwerking Meermannno De KB en Museum Meermannno / Huis van het Boek hebben een intentieverklaring ondertekend waarin zij aangeven vanaf 2017 intensiever te willen samenwerken en een onderzoekscentrum rond de rol van het boek in de samenleving op te willen richten. De komende jaren wordt nagegaan of zo'n centrum levensvatbaar is. Daarbij is de bestaande samenwerking in thematische exposities en collectievorming met twee jaar verlengd.

Versterken internationale samenwerking

Als nationale bibliotheek speelt de KB een belangrijke, vaak initiërende rol in diverse nationale en internationale samenwerkingsverbanden.

De KB is een gewilde partner in (inter)nationale projecten, is aanspreekpunt van het ministerie van OCW voor de sector wetenschappelijke bibliotheken en participeert onder andere in het Netwerk Digitaal Erfgoed. De KB werkt samen met andere nationale bibliotheken en is een van de initiatiefnemers van Europeana, de Europese erfgoedportal waarop inmiddels zo'n 27 miljoen boeken, schilderijen, muziek en films uit heel Europa digitaal te bekijken zijn.

Speerpunten in het onderzoek van de KB zijn en blijven digitale duurzaamheid, digitalisering en technologische innovaties met betrekking tot de digitale bibliotheek. Relatief nieuwe onderzoeks-gebieden zijn Digital Humanities en Linked Open Data (LOD). Dat is een digitale methode voor het publiceren van gestructureerde gegevens, zodanig dat deze vrij beschikbaar komen op het internet en daardoor ook beter bruikbaar zijn.

De KB is een actieve partner van verschillende wetenschappers die zich bezighouden met Digital Humanities (ook: e-Humanities) – geesteswetenschappelijk onderzoek dat gebruik maakt van de digitale bronnen en technologie. Naast de bestaande samenwerking op nationaal niveau streeft de KB ernaar ook in internationaal verband op dit terrein samen te werken.

Research lab. De afdeling Onderzoek ontwikkelt een laboratoriumomgeving waarin collega's en bezoekers kunnen experimenteren met tools en data die de KB beschikbaar stelt (<http://kb.nl/research>).

Op nationaal niveau werkt de KB nauw samen met de universiteitsbibliotheken en de laatste jaren ook steeds meer met de openbare bibliotheeksector. In de Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD) werkt de KB samen met Beeld en Geluid, Data Archiving and Networked Services (DANS), het Nationaal Archief en de Culturele Coalitie Digitale Duurzaamheid onder leiding van EYE Film Museum. De missie van de NCDD is te "bewerkstelligen dat Nederland beschikt over een stabiele organisatorische en technische infrastructuur die het

behoud en de duurzame toegankelijkheid garandeert van digitale informatie die van cruciaal belang is voor wetenschap, cultuur en samenleving”. Samenwerking binnen en tussen de verschillende onderdelen van de publieke sector is nodig, omdat de investeringen die gemoeid zijn met digitale duurzaamheid te groot zijn voor individuele organisaties.

In internationaal verband werkt de NCDD samen met de Digital Preservation Coalition (DPC), waarin ook instellingen uit het Verenigd Koninkrijk en Ierland vertegenwoordigd zijn.

Internationale zichtbaarheid blijft ook de komende jaren van groot belang. De KB participeert in een groot aantal internationale projecten. Voor een uitputtend overzicht zie bijlage 4.

Lopende Europese R&D projecten en expertisecentra waaraan de KB deelneemt zijn:

APARSEN Network of Excellence dat een virtueel onderzoekscentrum voor digitale duurzaamheid in Europa op zal zetten [Inleiding](#) | [Website](#)

eMOP Amerikaans project waarin gewerkt wordt aan de verbetering van toegang tot vroegmoderne teksten [Inleiding](#) | [Website](#).

Europeana Newspapers Een groep Europese instituten werkt samen om op Europees niveau de krantencollecties beter toegankelijk te maken [Inleiding](#) | [Website](#)

IMPACT Centre of Competence - Expertisecentrum voor digitalisering van historisch gedrukt tekstmateriaal in Europa [Website](#)

OPF Open Planets Foundation - Community voor praktische oplossingen en expertise op het gebied van digitale duurzaamheid [Website](#)

SCAPE Europees project gericht op het langdurig en duurzaam bewaren van grote hoeveelheden digitale objecten [Inleiding](#) | [Website](#)

SUCCEED Versterking van de infrastructuur van Centres of Competence in Europa op het gebied van digitalisering [Inleiding](#) | [Website](#)

WebART NWO/CATCH-project om wetenschappelijk onderzoek in webarchieven mogelijk te maken [Inleiding](#) | [Website](#)

KB-indicatoren

Toelichting

Sinds 2003 maken KB-indicatoren deel uit van het jaarverslag. Zij maken de prestaties van de KB zichtbaar en meetbaar. De huidige indicatoren zijn in 2008 overeengekomen met het ministerie van OCW; deze afspraak liep tot eind 2013. De indicatoren zijn verdeeld in type 1 en type 2, waarbij de type 1-indicatoren inzicht geven in de uitvoering van KB-taken, en de type 2-indicatoren in de bedrijfsvoering.

Overzicht KB-indicatoren 2013

Lijst met indicatoren per 1-1-2008 voor de periode 2008-2013, vastgesteld op 4 december 2008

Indicatoren met betrekking tot de uitvoering van de KB-taken

(type 1)	Realisatie 2013	Realisatie 2012
1. Bezoeken bibliotheek ¹⁾	87.674	91.824
2. Raadplegingen website ²⁾	5.359.184	4.959.194
3. Beschikbaarstelling informatiebronnen	679.572	567.801
4. Medewerking tentoonstellingen elders	41	22
5. Klanttevredenheid (schaal 1-10)	8,0	7,8
6. Aanwas boeken, waaronder monografieën voor het Digitaal Magazijn ³⁾	43.148	37.089
7. Aanwas afleveringen gedrukte tijdschriften	55.287	71.814
8. Aanwas tijdschriftartikelen Digitaal Magazijn ⁴⁾	1.718.639	1.119.110
9. Groei van metadata	65.690	67.385
10. Dekkingspercentage uitgevers ⁵⁾	ca. 97%	ca. 97%
11. Landelijk programma		
Metamorfoze / opnames voltooide projecten		
Boeken in pagina's	3.338.209	
Tijdschriften	1.293.998	
Kranten	1.561.020	
Metamorfoze / opnames voltooide projecten		
Collecties - literair	410.310	653.000
- cultuurhistorisch	342.282	565.687
- internationaal	60.000	-
- archief	615.175	946.794
12. Publicaties, presentaties en blogs medewerkers	220	

Indicatoren met betrekking tot de bedrijfsvoering

(type 2)	Realisatie 2013	Realisatie 2012
13. Medewerkers in vaste dienst	248,25	254,65
14. Medewerkers in tijdelijke dienst	16,00	13,40
15. Projectpersoneel	24,60	33,90
16. Omvang personele component rijksbijdrage per medewerker in € ⁶⁾		
17. Gemiddelde personeelslast per medewerker in €	64.184	63.796

¹⁾ Aantal jaarpashouders per eind 2013: 16.209 (2012:16.975)

²⁾ Het aantal raadplegingen in de maanden januari t/m juni 2013 is niet te meten door invoering van nieuwe cookie-wetgeving. Om tot een vergelijking met 2012 te kunnen komen is het aantal bezoeken in de maanden januari t/m juni 2012 gebruikt;

³⁾ Nieuwe digitale monografieën voor het Digitaal Magazijn (onderdeel van de totale aanwas) in 2013: 2.105 (in 2012: 2.751).

⁴⁾ Inclusief 10.072 geharveste websites (versies van unieke geselecteerde Nederlandse websites verworven voor duurzame opslag in het digitaal magazijn); 2012: 8.430.

⁵⁾ Het dekkingspercentage bedroeg in 2012 en 2013 waarschijnlijk ca. 97%, vergelijkbaar met voorgaande jaren. Door de overgang naar een nieuwe verwerkingsmethodiek is er geen exact cijfer te geven

⁶⁾ Met ingang van 2011 wordt de rijksbijdrage niet meer verdeeld naar personele en materiële uitgaven maar verstrekt als een lumpsum bedrag (m.u.v. het boekenbudget). Deze indicator is per 2011 vervallen.

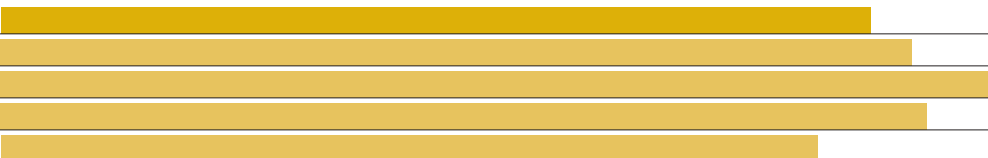
Evaluatie en vooruitblik per indicator

Type 1-indicatoren

1. Bezoeken bibliotheek

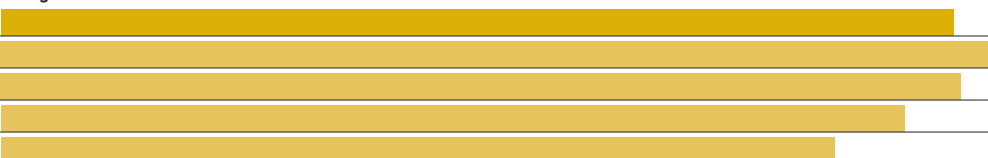
Het aantal bezoeken ter plaatse wordt gemeten aan de hand van het aantal tikken van het tourniquet bij de ingang, per jaar, gecorrigeerd voor dubbelstellingen en personeel.

Aantal bezoeken ter plaatse

2013	87.674	
2012	91.824	
2011	100.537	
2010	93.351	
2009	82.339	

De daling van het aantal bezoeken ter plaatse is conform de verwachting en past in de transitie van fysiek naar digitaal die de KB momenteel realiseert. In 2013 zijn alle marketingacties primair gericht op de digitale beschikbaarheid van de collecties.

Aantal jaarpashouders (ingeschreven lezers)

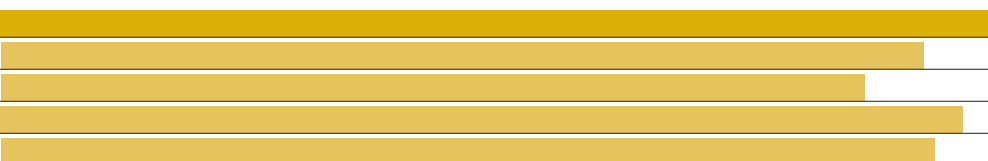
2013	16.209	
2012	16.975	
2011	16.351	
2010	15.355	
2009	14.183	

Het aantal ingeschreven lezers (KB-leden) is het afgelopen jaar voor het eerst in jaren gedaald. Oorzaak hiervoor zou kunnen zijn dat er dit jaar geen gerichte marketingacties geweest zijn om het aantal KB-leden te doen stijgen. In 2014 zullen deze weer wel worden ingezet.

2. Raadplegingen website

Het aantal raadplegingen van de website wordt gemeten aan de hand van het aantal zoeksessies op de KB-websites en KB-informatiediensten per jaar. Onder een bezoek wordt verstaan het opvragen van één of meer pagina's of andere klikacties binnen een website of informatiedienst, zonder dat binnen die reeks een pauze optreedt van langer dan een uur.

Aantal bezoeken online

2013	5.359.184 *)	
2012	4.959.194	
2011	4.637.279	
2010	5.168.017	
2009	5.015.311	

*) Het aantal raadplegingen was in de maanden januari t/m juni 2013 niet goed te meten door de vernieuwde cookie-wetgeving. Hiervoor zijn de cijfers uit dezelfde maanden in 2012 gebruikt.

Het aantal raadplegingen van de website is ten opzichte van vorig jaar met 8,1% gestegen. Dit is mede te danken aan de gerichte inzet van marketing op het gebruik van de digitale collectie en de groei van het digitale aanbod.

3. Beschikbaarstelling informatiebronnen

Het aantal beschikbaar gestelde gedrukte en digitale informatiebronnen bestaat uit levering ter plaatse vanuit het magazijn van publicaties uit de verschillende KB-collecties en van publicaties uit andere bibliotheken aan KB-klienten. Verder uit beschikbaar gesteld micromateriaal, het aantal geleverde digitale opnamen van en uit publicaties aan externe klanten, en het aantal beschikbaar gestelde publicaties op aanvraag van buiten (interbibliothecair leenverkeer, IBL). Het gebruik van materiaal in open opstelling blijft buiten beschouwing. Tussenkost van personeel is hierbij niet nodig, het gebruik wordt dus niet geregistreerd.

Beschikbaar gestelde publicaties

	Totaal beschikbaar gestelde publicaties	Totaal ter plaatse en digitaal	ter plaatse	digitaal	IBL	e-Depot	scans
2013	679.572	664.145	142.577	521.568	11.410	1.833	2.204
2012	567.801	547.906	168.638	379.268	13.955	2.890	3.050
2011	450.604	429.142	208.882	220.260	15.918	2.695	2.849
2010	367.020	346.958	213.309	133.649	15.065	2.831	2.166
2009	325.546	298.003	210.847	87.156	18.860	5.804	2.879

Het aantal beschikbaar gestelde publicaties is sterk gestegen. De beschikbaarstelling van digitale publicaties is substantieel toegenomen, terwijl de beschikbaarstelling van fysieke publicaties verder is gedaald.

4. Medewerking tentoonstellingen elders

De medewerking die de KB verleent aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland wordt gemeten aan de hand van de bruikleenaanvragen die daadwerkelijk zijn gehonoreerd en uitgevoerd. In 2013 heeft de KB 41 keer medewerking verleend aan tentoonstellingen.

Medewerking aan tentoonstellingen

	Totaal	Binnenland	Buitenland
2013	41	36	5
2012	22	22	0
2011	27	23	4
2010	28	22	6
2009	41	21	20

Er zijn 94 rondleidingen en cursussen verzorgd. De rondleidingen worden op vaste tijdstippen aangeboden. De cursussen betreffen het gebruik van de bibliotheek en worden ook aangeboden aan scholieren van het vwo, de studenten en bibliotheekgebruikers van morgen.

In De Verdieping van Nederland, de gezamenlijke expositieruimte van de KB en het Nationaal Archief, liep het aantal bezoekers in 2013 terug. In oktober is de Verdieping van Nederland gesloten en vervangen door de Expositie Topstukken van de KB.

Bezoekers De Verdieping van Nederland / Expositie Topstukken

2013	11.187
2012	15.230
2011	17.369
2010	20.825
2009	20.080

5. Klanttevredenheid (schaal 1-10)

De klanttevredenheid werd tot en met 2009 gemeten door middel van een jaarlijks herhaald klantenonderzoek. Gezien de kosten hiervan en het voortdurend schommelen van de klanttevredenheid rond de 8, is besloten dit onderzoek om de twee jaar te herhalen. In 2011 kwam de klanttevredenheid uit op 7,8. De meting in 2013 leverde als rapportcijfer een 8,0 op.

Klanttevredenheid	
2013	8,0
2012	7,8
2011	7,8
2010	8,0
2009	8,0

6. Aanwas boeken, waaronder monografieën voor het Digitaal Magazijn (voorheen e-Depot)

Het totale aantal verworven boeken wordt gemeten aan de hand van acquisitie (inclusief geschenken) van gedrukte boekpublicaties voor de Nederland-Collectie, de Bijzondere Collecties en de Context- en Referentiecollectie, plus de acquisitie van digitale monografieën voor het Digitaal Magazijn. De digitale monografieën zijn online aangeleverde publicaties, e-boeken (e-books).

Aanwas boeken, inclusief monografieën Digitaal Magazijn (e-Depot)			
2013	43.148	e-boeken 2.105	
2012	37.089	e-books 2.751	
2011	47.893	e-books 1.653	
2010	56.447	e-books 2.156	
2009	43.722	e-monografieën 971	

In 2013 is er een inhaalslag gemaakt met het bestellen van ontbrekende gedrukte monografieën. Hierdoor is de neergaande lijn in de aanwas van boeken omgebogen. Waarschijnlijk is dit eenmalig; de aanwas van gedrukte boeken vertoont immers al enige jaren een neergaande lijn.

7. Aanwas afleveringen gedrukte tijdschriften

Het totale aantal verworven afleveringen van gedrukte tijdschriften wordt gemeten aan de hand van de acquisitie van gedrukte tijdschriftafleveringen voor de Nederland-Collectie en de Context- en Referentiecollectie.

Aanwas afleveringen gedrukte tijdschriften	
2013	55.287
2012	71.814
2011	77.047
2010	83.136
2009	85.097

De teruglopende aanwas van afleveringen van gedrukte tijdschriften is een doorgaande trend. Steeds meer uitgeverijen brengen tijdschriften zowel gedrukt als digitaal uit; de KB neemt in dergelijke gevallen alleen de digitale variant op. Een groot aantal abonnementen op gedrukte tijdschriften is hierom stopgezet. Ook stelt de KB een groot aantal digitale tijdschriften ter beschikking aan de klanten via licenties; deze worden dus niet in de collectie opgenomen.

8. Aanwas tijdschriftartikelen Digitaal Magazijn (voorheen e-Depot)

De aanwas van tijdschriftartikelen voor het Digitaal Magazijn (e-Depot) wordt gemeten op basis van het aantal verworven en geladen tijdschriftartikelen.

Aanwas tijdschriftartikelen Digitaal Magazijn (e-Depot)

	Artikelen	Websites	
2013	1.718.639	10.072	
2012	1.119.110	8.430	
2011	1.314.318	8.395	
2010	1.311.126	5.626	
2009	2.289.816		

De aanwas van digitale tijdschriftartikelen is gestegen. In 2013 is het Digitaal Magazijn R1.5 opgeleverd; dit draait stabiel en er worden volop artikelen geladen. Tevens is een start gemaakt met de verwerking van de Elsevier-collectie tot en met 2012.

9. Groei van metadata

De groei van het aantal metadata (beschrijvingen) wordt bepaald aan de hand van de hoeveelheid metadata die is opgeslagen in het Metadata-opslagsysteem (MDO). De metadata betreffen zowel de catalogisering voor de Nederland-Collectie, Context- en Referentiecollectie en de Bijzondere Collecties, als de beschrijvingen ten behoeve van kennisdiensten, kennisdomeinen en wetenschappelijke documentatie.

Groei metadata

2013	65.690	
2012	67.385	
2011	74.438	
2010	75.816	
2009	75.934	

De groei van het aantal metadata (beschrijvingen) is in 2013 verder afgenomen. Dit is te verklaren doordat het aantal fysieke periodieken verder afneemt. Tevens worden de afleveringen van kranten niet meer geteld.

10. Dekkingspercentage uitgevers

Het dekkingspercentage is het percentage van uitgevers die publicaties geleverd hebben aan de Nederland-Collectie, die geregistreerd staan als lid bij de Koninklijke Vereniging voor het Boekenvak, en in het verslagjaar publicaties hebben doen verschijnen. Het dekkingspercentage bedroeg in 2013 waarschijnlijk ca. 97%, vergelijkbaar met voorgaande jaren. Door de overgang naar een nieuwe verwerkingsmethodiek is er voor 2013 geen exact cijfer te geven.

11. Landelijk programma

Gemeten wordt het aantal opnames voor Metamorfoze (scans). Eerder werd op deze plaats ook bericht over Het Geheugen van Nederland; dit programma is in 2011 afgerond.

De indicatoren van Metamorfoze geven de volgende aantallen weer: opnames van *voltooide* projecten (boeken, tijdschriften en kranten) en opnames van geconserveerde collecties (literair, cultuurhistorisch, internationaal en archief-) per jaar.

In 2013 is een aantal projecten op de gebieden literaire, cultuurhistorische, internationale en archiefcollecties afgerond. Veel van deze projecten waren in 2012 gestart. Uiteindelijk zijn er meer opnames gemaakt dan verwacht.

Metamorfoze / opnames voltooide projecten	2013	begr. 2013	2012
Boeken	3.338.209	2.725.000	2.289.589
Tijdschriften	1.293.998	1.280.000	1.500.000
Kranten	1.561.020	2.240.600	-

Metamorfoze / opnames voltooide projecten				
Collecties	- literair	410.310	400.000	653.000
	- cultuurhistorisch	342.282	250.000	565.687
	- internationaal	60.000	30.000	-
	- archief	615.175	600.000	946.794

12. Publicaties en presentaties medewerkers

Gemeten worden de publicaties van medewerkers op het gebied van bibliotheek- en informatievoorziening in ruime zin, in media die door anderen dan de KB zijn uitgegeven, aangevuld met presentaties van medewerkers extern, dan wel intern voor externe genodigden. Tegenwoordig behoren hier ook blogs toe die op KB-websites of op externe websites worden aangeboden. De publicaties en presentaties geven een indicatie van de mate waarin KB-medewerkers zich inzetten voor kennisverspreiding. De integrale lijst met publicaties uit 2013 is opgenomen in bijlage 3.

Type 2-indicatoren

13. Medewerkers in vaste dienst

Het aantal medewerkers in vaste dienst bestaat uit de feitelijke bezetting in fte's aan vaste formatieplaatsen plus de vacatureruimte vaste formatie *op de peildatum*. Het cijfer is inclusief personeel met uitzicht op een vast dienstverband (zie tabel hieronder).

14. Medewerkers in tijdelijke dienst

Het aantal medewerkers in tijdelijke dienst wordt weergegeven naar de *gemiddelde* bezetting gedurende het jaar, in fte (zie tabel hieronder).

15. Projectpersoneel

De *gemiddelde* bezetting gedurende het jaar met medewerkers in tijdelijke dienst ten behoeve van extern gefinancierde projecten, in fte. Deze indicator maakt het aandeel projectpersoneel inzichtelijk dat werkzaam is op de grote digitaliseringsprojecten en het nationale programma Metamorfoze (zie tabel hieronder).

N.B.: Uitzendkrachten, stagiaires en banenpoolers/medewerkers wet en bijstand zijn niet in dienst bij de KB en worden daarom niet meegeteld.

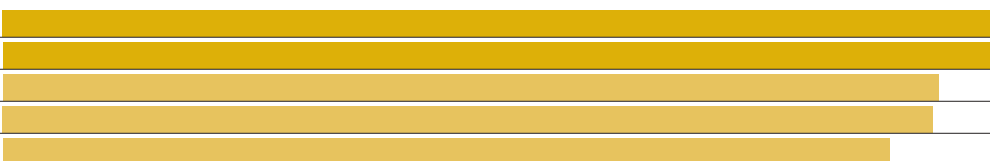
Medewerkers in fte	vast	tijdelijk	project personeel
2013	248,25	16,00	24,60
2012	254,65	13,40	33,90
2011	262,42	18,00	41,00
2010	276,00	22,00	46,00
2009	276,00	28,79	37,72

16. Omvang personele component rijksbijdrage per medewerker in € - vervallen per 2011

Deze indicator kwam tot stand door de totale personele component in de rijksbijdrage te delen door het totaal van de vaste en tijdelijke bezetting, exclusief projectpersoneel dat uit andere geldstromen werd bekostigd. Per 2011 wordt de rijksbijdrage niet meer verdeeld in personele en materiële uitgaven, maar verstrekt als lumpsum-bedrag (m.u.v. het boekenbudget).

17. Gemiddelde personeelslast per medewerker in €

Deze indicator komt tot stand door de totale kosten van vast en tijdelijk personeel te delen door de totale feitelijke vaste en tijdelijke bezetting, exclusief projectpersoneel. Dit is dus ook exclusief vacatureruimte. Kosten van uitzendkrachten, stagiaires en banenpoolers worden buiten beschouwing gelaten.

2013	64.184	
2012	63.796	
2011	60.190	
2010	59.777	
2009	57.053	

Personeelsopbouw en -ontwikkeling

Peildatum 31-12-2013

Op 31 december 2013 bedroeg de feitelijke bezetting van het personeel in vaste dienst 228,43 fte, met 19,82 fte aan vacatureruimte. De KB wil de vacatureruimte zoveel mogelijk inzetten voor de overgang naar de digitale bibliotheek.

De vier hoofden van de sectoren die wel deel uitmaken van het directieteam, worden niet gerekend tot de directie. N.B.: Uitzendkrachten, stagiaires en banenpoolers zijn niet in dienst bij de KB en worden daarom niet meegeteld.

Formatie KB naar afdeling in fte

peildatum 31-12-2013	vast	tijdelijk	project	totaal
Directie	-	1,00	-	1,00
Staf	6,60	1,65		8,25
Innovatie & Ontwikkeling	39,20	5,75	15,05	60,00
Marketing & Diensten	63,90	2,80	-	66,70
Productie & Beheer	85,06	4,40	9,65	99,11
Bedrijfsvoering	33,68	2,00		35,68
Totale feitelijke bezetting	228,43	17,60	24,70	270,73
Vacatureruimte per 31/12/2012	19,82			
Vaste formatie	248,25			

Hieronder wordt de personeelsopbouw van de KB verder uitgesplitst voor vast, tijdelijk en projectpersoneel gezamenlijk, op de peildatum 31-12-2013.

Leeftijdsoopbouw KB in aantallen personen

Leeftijd	Totaal	Man	Vrouw
Tot 25 jaar	3	-	3
25-34 jaar	33	12	21
35-44 jaar	85	40	45
45-54 jaar	96	45	51
Vanaf 55 jaar	100	65	35
Totaal	317	162	155

Verdeling voltijd- en deeltijdmedewerkers naar man/vrouw

	Totaal	Man	Vrouw
deeltijd	136	43	93
voltijd	181	119	62
Totaal	317	162	155

Schaalverdeling uitgesplitst naar man/vrouw

Schaal	Totaal	Man	Vrouw
1 t/m 5	16	10	6
6 t/m 10	215	107	108
11 en 12	66	35	31
13 en hoger	20	10	10
Totaal	317	162	155

In-, uit- en doorstroom in 2013 in aantallen personen

Instroom	18
Doorstroom	15
Tijdelijke detachering (in- en extern)	11 *
Uitstroom	36

* 9 intern, 2 extern

Jaarrekening 2013

Balans per 31 december 2013

in duizenden euro's

Activa

		31 december 2013	31 december 2012
Vaste activa			
Materiële vaste activa			
Inventaris en apparatuur	¹	3.393	4.125
Collectie		pm	pm
		3.393	4.125
Vlottende activa			
Debiteuren	²	599	270
Overige vorderingen en overlopende activa	²	604	525
Liquide middelen	³	43.679	44.342
		44.882	45.137
Totaal activa		48.275	49.262

Passiva

		31 december 2013	31 december 2012
Eigen vermogen			
Algemene reserve	⁴	2.200	2.200
Bestemmingsreserve huisvesting	⁵	7.015	5.563
		9.215	7.762
Voorzieningen			
Ingegane wachtgeldverplichtingen	⁶	1.478	1.514
Uitgestelde beloning ambtsjubilea	⁶	297	297
Voorziening seniorenregeling	⁶	205	194
		1.980	2.005
Kortlopende schulden			
Crediteuren		1.532	1.716
Overige schulden en overlopende passiva	⁷	17.784	17.511
Saldo lopende projecten	⁸	17.765	20.269
		37.081	39.495
Totaal passiva		48.275	49.262

De noten verwijzen naar de toelichting op de balans.

Staat van baten en lasten over 2013

in duizenden euro's

		2013		2012	
		realisatie	begroting	realisatie	begroting
Baten					
Rijksbijdrage OCW	⁹	38.298	39.469	39.992	39.348
Rijksbijdrage OCW projectgelden	⁹	8.000	6.800	6.800	6.840
Derde Geldstroom		4.009	3.460	5.559	5.026
Overige baten	¹⁰	1.030	567	785	504
		51.337	50.296	53.136	51.718
Lasten					
Personeelslasten	¹¹	18.623	17.616	21.197	17.412
Afschrijvingen op vaste activa	¹²	745	1.200	956	1.200
Huisvestingslasten	¹³	15.061	15.174	15.444	15.803
Overige bedrijfslasten	¹⁴	15.545	16.456	14.167	17.603
		49.973	50.446	51.764	52.018
Saldo baten en lasten					
		1.363	-150	1.372	-300
Financiële baten en lasten					
Rentebaten		89	150	98	300
Totaal resultaat					
		1.452	0	1.470	0
Verwerking resultaat					
Algemene reserve		0	0	370	0
Bestemmingsreserve huisvesting		1.452	0	1.100	0
		1.452	0	1.470	0

Kasstroomoverzicht over 2013

in duizenden euro's

		2013	2012
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Exploitatiesaldo		1.452	1.470
Afschrijvingen en desinvesteringen	12	745	956
Mutatie werkkapitaal			
- Vorderingen	2	-409	114
- Schulden	7	89	958
- Saldo lopende projecten	8	-2.504	3.376
Mutatie voorzieningen	6	-25	21
		-651	6.895
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Materiële vaste activa	1	-13	-387
Financiële vaste activa		0	0
		-13	-387
Mutatie liquide middelen		-664	6.508
Liquide middelen begin boekjaar	3	44.342	37.835
Liquide middelen ultimo boekjaar	3	43.679	44.342
		-664	6.508

Het kasstroomoverzicht is op basis van de indirecte methode.

verhoging van toekomstig te betalen premies. De feitelijke premieverhoging of -verlaging voor de KB kan ook beïnvloed worden door een wijziging in de pensioenbijdrage die bij de werknemer geïnd wordt. Gezien het bovenstaande is deze pensioenregeling in de jaarrekening verwerkt als een *toegezegde bijdrage regeling*.

Wijziging methodiek In 2013 zijn dekkingsrekeningen geïntroduceerd in geval van doorbelaste personeelskosten. Dit voorkomt een dubbeltelling in de personeelslast en in de opbrengst sfeer. Doordat in de begroting 2013 deze methodiek nog niet werd gehanteerd, ontbreekt vergelijking van gerealiseerd t.o.v. begroting en voorgaand jaar.

Toelichting op de balans

in duizenden euro's

VASTE ACTIVA

De specificatie van de post *materiële vaste activa* is als volgt:

1. Materiële vaste activa

Inventaris en apparatuur	31 december 2013	31 december 2012
Stand per begin boekjaar		
Historische kostprijs	20.792	20.489
Cumulatieve afschrijvingen	-16.667	-15.796
Boekwaarde	4.125	4.693
Mutaties in de boekwaarde		
Investerings	13	387
Desinvesterings	-170	-29
Afschrijvingen	-575	-926
Saldo	-732	-568
Stand per ultimo boekjaar		
Historische kostprijs	20.635	20.792
Cumulatieve afschrijvingen	-17.242	-16.667
Boekwaarde	3.393	4.125

Onder materiële vaste activa zijn geen activa opgenomen waarvan de beschikbaarheid berust op een beperkt genotsrecht zoals erfpacht- en opstalrecht of huurkoop c.q. financieringshuur. De gebouwen en terreinen die de huisvesting van de KB vormen zijn geen eigendom. De met de huisvesting samenhangende kosten van onderhoud zijn echter voor rekening van de gebruiker. Hiervoor is in de rijksbijdrage een vergoeding voorzien. De investeringen hebben betrekking op bibliotheek- en kantoorinrichting en IT-apparatuur. Met eventuele bijzondere waardeverminderingen wordt rekening gehouden. Gedurende het jaar hebben desinvesteringen plaatsgevonden met een historische aanschafwaarde van € 169.990, deze activa waren volledig afgeschreven.

VLOTTENDE ACTIVA

De specificatie van de post *overige vorderingen en overlopende activa* is als volgt:

2. Debiteuren, Overige vorderingen en overlopende activa

	31 december 2013	31 december 2012
Debiteuren	641	268
Voorziening dubieuze debiteuren	-42	2
	599	270
Vooruitbetaalde bedragen	449	502
Nog te ontvangen bedragen	143	15
Voorschotten	13	8
	604	525

De specificatie van de post *liquide middelen* is als volgt:

3. Liquide middelen

	31 december 2013	31 december 2012
Kas	5	9
Bankrekeningen	43.674	44.333
	43.679	44.342

De KB participeert in het geïntegreerd middelenbeheer (schatkistbankieren) van het ministerie van Financiën. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de KB.

EIGEN VERMOGEN

De specificatie van de post *eigen vermogen* is als volgt:

4. Algemene reserve

	31 december 2013	31 december 2012
Stand begin boekjaar	2.200	1.829
Mutatie	0	370
Stand ultimo boekjaar	2.200	2.200

Het saldo baten en lasten 2013 (€ 1.452K) is toegevoegd aan de bestemmingsreserve huisvesting.

5. Bestemmingsreserve huisvesting

	31 december 2013	31 december 2012
Stand begin boekjaar	5.563	4.463
Dotatie uit de algemene reserve	0	0
Dotatie uit resultaat	1.452	1.100
Onttrekking	0	0
Stand ultimo boekjaar	7.015	5.563

De bestemmingsreserve huisvesting is ontstaan in 2001 voor de vooruitontvangen bedragen in de rijksbijdrage, die onder het huisvestingsbudget vielen en bedoeld waren voor instandhouding en groot onderhoud.

Ultimo 2007 was het bestemmingsfonds huisvesting volledig uitgeput. In 2008 heeft OCW een structurele verhoging van de (lumpsum) rijksbijdrage voor het onderdeel huisvestingskosten toegekend, ter compensatie van de onvolledig vergoede indexatie van door de RGD in rekening gebrachte huur. Het bestuur heeft middels resultaatbestemming deze reserve gevormd.

VOORZIENINGEN

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

6. Voorzieningen

	31 december 2013	31 december 2012
Ingegane wachtgeldverplichtingen		
Stand begin boekjaar	1.514	1.594
Onttrekkingen	-279	-470
Dotaties	244	390
Vrijval	0	0
Stand ultimo boekjaar	1.478	1.514
Uitgestelde beloning ambtsjubilea		
Stand begin boekjaar	297	204
Onttrekkingen	-37	-10
Dotaties	37	103
Vrijval	0	0
Stand ultimo boekjaar	297	297
Voorziening seniorenregeling		
Stand begin boekjaar	194	186
Onttrekkingen	-70	-86
Dotaties	82	94
Vrijval	0	0
Stand ultimo boekjaar	205	194

De kosten voor wachtgeld in 2013 (een bedrag van € 279K) zijn ten laste van de voorziening gebracht. De totale wachtgeldverplichting voor voormalige medewerkers die per 31 december 2013 in de wachtgeldregeling vielen bedraagt € 1.478K (2012 € 1.514K). Het aantal wachtgelders bedroeg op die datum elf (2012 zestien).

Het kortlopende deel van de voorziening, met mogelijke onttrekking in 2014, bedraagt € 384K. Het deel 2 tot 5 jaar € 972K en langer dan 5 jaar € 122K.

KORTLOPENDE SCHULDEN

De specificatie van de post *overige schulden en overlopende passiva* is als volgt:

7. Overige schulden en overlopende passiva

	31 december 2013	31 december 2012
Transitoria personele kosten	973	1.034
Schulden inzake belastingen en sociale premies	901	991
Vooruitontvangen bedragen	0	1
Overige overlopende passiva	360	1.567
	2.234	3.594

De betaling van de loonbelasting vond plaats in januari 2014 en bedroeg € 900.814

Landelijke projecten

Transitorium landelijke projecten	31 december 2013	31 december 2012
- Nationaal programma Metamorfoze	15.550	12.431
- Nationaal programma Het Geheugen van Nederland	0	1.485
	15.550	13.917

Verloopstaat	2013	2012
Stand begin boekjaar	13.917	11.405
Ontvangen subsidies landelijke projecten	3.881	5.568
Uitgekeerde subsidies landelijke projecten	-2.248	-3.056
Stand ultimo boekjaar	15.550	13.917
Totaal overige schulden en overlopende passiva	17.784	17.511

In deze post zijn de bedragen opgenomen die in het kader van het landelijke programma Metamorfoze (conservering/digitalisering) zijn gereserveerd ten behoeve van instellingen in Nederland of daarbuiten die een belangrijke Nederlandse collectie willen laten conserveren en/of digitaliseren.

Het saldo lopende projecten en Landelijke projecten is grotendeels langlopend van aard.

Over deze bedragen, die als subsidie worden uitgekeerd, moet de KB verantwoording afleggen. Aan de ontvangende instellingen wordt dan ook, voor subsidiebedragen hoger dan € 10K, een accountantsverklaring van de onafhankelijke accountant gevraagd. De projectmiddelen die de KB zelf ontvangt, zijn net als vorige jaren ondergebracht in het saldo lopende projecten.

8. Saldo lopende projecten

	31 december 2013	31 december 2012
Metamorfoze-programma (KB-projecten)	3.548	7.024
Het Geheugen van Nederland (KB-projecten)	0	681
Digitale duurzaamheid (KB-projecten)	5.331	3.706
Staten-Generaal Digitaal	145	145
Databank Digitale Dagbladen	747	1.824
Samenwerking KB/NA	1.341	1.355
RGD project brandveiligheid	5.000	5.000
KB-SIOB-BNL	84	0
Overige projecten	1.569	534
	17.765	20.269

Verloopstaat saldo lopende projecten

	2013	2012
Stand begin boekjaar	20.269	16.893
Ontvangen projectmiddelen	7.708	5.657
Kosten projecten	-10.200	-8.799
Samenwerking KB/NA	-13	1.355
RGD project brandveiligheid	0	5.000
KB-SIOB-BNL	84	0
Afgesloten projecten	-83	164
Stand ultimo boekjaar	17.765	20.269

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN

De belangrijkste niet uit de balans blijvende verplichtingen met een materieel financieel belang zijn:

Huurverplichtingen

Met de Rijksgebouwendienst is een huurcontract voor het KB-gebouw gesloten tot en met 2035. De huur (inclusief servicekosten) bedraagt in 2013 € 11.876.848. De huur wordt elk jaar door de Rijksgebouwendienst geïndexeerd. Daarnaast wordt de huur incidenteel verhoogd met de zgn. allonges ter dekking / aflossing van de kosten van uitbreidingen / aanpassingen van gebouw en installaties die via de leenfaciliteit gefinancierd zijn.

Wagenpark

Met ingang van 5 juni 2012 werd een leasecontract aangegaan voor 5 jaar, met VPH Hoogenboomlease BV, voor een Volkswagen transporter. De kosten bedragen in 2013 € 8.639 (2012 € 7.062).

De verplichting korter dan 1 jaar bedraagt € 9.000 en € 30.000 voor 2 tot 5 jaar.

Wachtgeld

Ex-werknemers kunnen aanspraak maken op herleving van wachtgeldrechten volgens de CAO WVOI.

LASTEN

11. Personeelslasten

	2013		2012	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Personeel in vaste en tijdelijke dienst	14.024	16.223	15.333	15.989
Projectpersoneel	3.366	0	4.455	0
Kosten wachtgeldregeling	237	300	390	0
Overige personele lasten	996	1.093	1.019	1.423
	18.623	17.616	21.197	17.412

Eind december 2013 bedroeg het totaal aantal fte's 270 (2012 was 286 fte).

Ten behoeve van het inzicht zijn de cijfers vast en tijdelijk personeel samengevoegd.

De post personeel in vaste en tijdelijke dienst bevat de vacatiegelden aan het Algemeen Bestuurscollege, in totaal € 28k. Respectievelijk voor dhr Brinkman, dhr Jongsma en mw De Jong per persoon in geheel 2013 € 8.499,96 en aan dhr Bruggink tot 1 mei 2013 € 2833,32, alle bedragen zijn exclusief BTW.

Verantwoording uit hoofde van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Bezoldiging topfunctionarissen & gewezen topfunctionarissen - zonder dienstbetrekking

Naam	mr. drs. L.C. Brinkman	mr. drs. L. Jongsma	prof. dr. F.M.G. de Jong	mr. H.J. Bruggink
Functie	Voorzitter ABC	Lid ABC	Lid ABC	Lid ABC
Bezoldiging (in €)	8500	8500	8500	2833
Duur van het dienstverband in het jaar (in dagen)	365	365	365	121
Omvang van het dienstverband in het jaar	nvt	nvt	nvt	nvt

De post personeel in vaste en tijdelijke dienst bevat de vacatiegelden aan het Algemeen Bestuurscollege, in totaal € 28k.

Bezoldiging topfunctionarissen & gewezen topfunctionarissen - met dienstbetrekking

Naam	J.S.M. Savenije
Functie	Algemeen Directeur
In deze functie sinds datum in diensttreding	1 juni 2009
Beloning (in €)	86.226
Belastbare vaste en variabele onkosten vergoedingen	0
Duur van het dienstverband in het jaar (in dagen)	365
Omvang van het dienstverband in het jaar	1 fte

Bij deze verantwoording zijn de beleidsregels WNT d.d. 26 februari 2014 van toepassing, inclusief de wijziging van 12 maart 2014, van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

In lijn met paragraaf 6 van de (gewijzigde) Beleidsregels toepassing WNT legt de KB geen verantwoording af over externe niet-topfunctionarissen. Zoals herkend door de minister van BZK in zijn kamerbrief d.d. 27 februari 2014 m.b.t. de onderkenning van uitvoeringsproblemen.

In het kader van de WNT wordt vermeld dat de Koninklijke Bibliotheek in 2013 geen functionarissen in dienst heeft gehad waarvan het belastbaar jaarloon uitsteeg boven de vastgestelde voor de instelling van toepassing zijnde normbedragen.

12. Afschrijvingen op vaste activa

	2013		2012	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Afschrijvingen	745	1.200	926	1.200
Desinvesteringen	0	0	29	0
	745	1.200	956	1.200

13. Huisvestingslasten

	2013		2012	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Huur en servicekosten gebouw	11.877	11.800	11.482	12.100
Onderhoud gebouw en projecten	1.083	1.130	2.115	1.328
Dekking op onderhoud	-104	-100	-157	-100
Exploitatiekosten gebouw	2.643	2.819	2.485	2.925
Dekking op exploitatie	-439	-475	-481	-450
	15.061	15.174	15.444	15.803

De dekking op onderhoud en exploitatie betreft de doorbelasting van vaste en variabele lasten aan inwonende instellingen.

14. Overige bedrijfslasten

	2013		2012	
	realisatie	begroting	realisatie	begroting
Bureaunkosten	750	614	597	571
Reis- en verblijfskosten	130	94	103	97
Abonnementen externe faciliteiten	563	417	410	429
Automatiseringskosten	2.304	2.300	2.062	2.062
Kosten communicatie en marketing	205	203	192	214
Materiële kosten projecten	8.643	10.260	7.401	11.866
Materiële kosten interne PDB projecten	787	500	1.319	300
Overige beheerslasten	486	524	498	520
	13.869	14.912	12.581	16.059
Collectie				
Aanschaffingen collectie	1.494	1.369	1.397	1.369
Onderhoud en bindwerk collectie	183	175	189	175
	1.676	1.544	1.586	1.544
	15.545	16.456	14.167	17.603

In het boekjaar en voorgaand boekjaar zijn de volgende bedragen aan accountantshonoraria ten laste van het resultaat gebracht:

Accountantskosten	in duizenden euro's	
	2013	2012
Controle van de jaarrekening	45	48
Andere controlewerkzaamheden	4	9
Fiscale advisering	0	-1
Andere niet-controlediensten	0	0
	48	57

Bovenstaande honoraria betreffen uitsluitend de werkzaamheden die bij de instelling zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort.

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2013 van de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2013 en de staat van baten en lasten over 2013 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de Beleidsregels toepassing Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT), alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Het bestuur is voorts verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol OWB-Instellingen 2010 en de Beleidsregels toepassing WNT, inclusief het Controleprotocol WNT. Dit vereist dat wij voldoen aan voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan alsmede in het kader van de financiële rechtmatigheid voor de naleving van die relevante wet- en regelgeving, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en van de redelijkheid van de door het bestuur van de entiteit gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel betreffende de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de Koninklijke Bibliotheek per 31 december 2013 en van het resultaat over 2013 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de Beleidsregels toepassing WNT.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2013 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals vermeld in paragraaf 2.3.1. Referentiekader van het Controleprotocol OWB-Instellingen 2010.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393, lid 5 onder e en f van het BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 van het BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392, lid 1 onder b tot en met h van het BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen,

verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391, lid 4 van het BW. Tenslotte vermelden wij dat het jaarverslag voldoet aan de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals vermeld in paragraaf 2.2.3. Jaarverslag van het Controleprotocol oWB-Instellingen 2010.

Rotterdam, 11 april 2014
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door **M. van Ginkel RA**

KB in de pers - druk en online

Gedrukte media

De KB laat permanent onderzoek doen naar vermeldingen in de gedrukte pers (landelijk en regionaal). Er wordt gezocht op de termen: KB/Koninklijke Bibliotheek, Nationale bibliotheek van Nederland, Bas Savenije, Delpher, Historische Kranten, (Expositie) Topstukken en tot oktober ook op De Verdieping van Nederland.

'Free publicity'

Deze vermeldingen leveren free publicity op voor de KB. De waarde van deze publicaties wordt bepaald aan de hand van de paginaprijs in het gedrukte medium, de omvang van het bericht en de verspreiding. In 2013 bedroeg de totale advertentiewaarde van de *free publicity* € 2.712.335. Vergeleken met 2012 is dat een stijging van 0,7 procent, ofwel € 17.828. Er waren in totaal 526 vermeldingen in de gedrukte media, dat is een daling van 212 meldingen ten opzichte van 2012. Deze daling is deels te verklaren door de opkomst van de online media. De kwaliteit van de vermeldingen is in verhouding tot 2012 wel gestegen; conclusie kan zijn dat er in de gedrukte media nog uitsluitend beter gedocumenteerde berichten verschijnen. De totale oplage van de gedrukte media waarin de KB werd vermeld bedroeg 37.752.225.

Tabel 1: Totaal overzicht advertentiewaarde, vermeldingen en oplage gedrukte media

	Totaal 2013	Eerste kwartaal	Tweede kwartaal	Derde kwartaal	Vierde kwartaal
Advertentiewaarde	€ 2.712.335	€ 861.698	€ 764.347	€ 275.451	€ 810.839
Aantal vermeldingen	526	142	163	88	133
Oplage	37.752.225	9.962.781	12.877.133	5.007.970	9.904.341

Hoogtepunten

In de zomermaanden werd de KB aanzienlijk minder vermeld in de gedrukte media dan in de andere kwartalen. In het eerste kwartaal is de grootste advertentiewaarde gegenereerd, terwijl in het tweede kwartaal de meeste vermeldingen zijn gedaan. De vermeldingen zijn uitgesplitst naar de verschillende onderwerpen die in de publicaties zijn behandeld. In tabel 2 worden de onderwerpen gesorteerd op advertentiewaarde.

Tabel 2: overzicht onderwerpen in de pers 2013, gesorteerd op aantal vermeldingen

Onderwerp	Advertentiewaarde in euro's	Aantal vermeldingen
Historische Kranten	291.910	38
Gruuthusetentoonstelling	124.670	12
Huygenstentoonstelling	115.622	26
Expositie Topstukken (inclusief De Verdieping van Nederland eerste deel 2013)	68.405	31
Wikipedian in Residence	46.188	9
Bibliotheekwet	38.586	8
Lancering boeken.kb.nl	33.940	15
Dichter des Vaderlands	21.137	10
Delpher	13.191	8
Sprookjesexpo (in de KB)	10.470	8
Kranten-app	7.482	6
Atlas Ortelius	7.039	9
Beatrix in Beeld (in de KB)	6.699	8
Lancering tijdschriften.kb.nl	5.727	13
Fellow Harold Cook	3.140	2
Je beste vondst	1.929	4
Couperusjaar & schenking Couperusband	1.390	6

De KB heeft onderzocht welke onderwerpen het meest vermeld zijn in de gedrukte media in 2013. De historische kranten zijn een veelgeaadpleegde bron, en de vermelding hiervan in de gedrukte media stijgt nog steeds. Deze website is per 20 november 2013 opgegaan in Delpher. Ook de tentoonstellingen van Gruuthuse en Huygens hebben veel publiciteit gegenereerd. De tentoonstelling van het kostbare KB-collectiestuk het Gruuthuse-handschrift vond plaats in Brugge, België. De publiciteit (tientallen vermeldingen), die de tentoonstelling in België opleverde is niet in deze tabel meegenomen. De Huygenstentoonstelling is geopend door Hare Majesteit Koningin Beatrix –haar laatste officiële daad als koningin– waardoor deze extra in de belangstelling stond in de diverse media. Hoewel het aantal vermeldingen van de Huygenstentoonstelling ruim het dubbele was ten opzichte van Gruuthuse, lag de advertentiewaarde lager. Dit komt doordat er een groot artikel in de NRC stond over de Gruuthusetentoonstelling. Ook van de Expositie Topstukken is veelvuldig melding gemaakt in

de diverse gedrukte media. De lancering van boeken.kb.nl en tijdschriften.kb.nl is in meerdere gedrukte media opgemerkt. Toch hebben deze vermeldingen relatief niet zo veel advertentiewaarde opgeleverd als de online vermeldingen.

Vermelding KB in landelijke dagbladen

In 2013 waren er 135 vermeldingen in landelijke dagbladen. Dit is een toename van bijna 20%, ofwel 24 vermeldingen, ten opzichte van 2012.

	Eerste kwartaal	Tweede kwartaal	Derde kwartaal	Vierde kwartaal
NRC	10	8	4	11
NRC Next	2	0	0	0
Volkskrant	0	5	0	8
Trouw	4	4	0	3
Parool	3	1	2	1
AD	11	12	5	6
Telegraaf	0	3	2	0
Reformatorisch Dagblad	4	9	1	4
Nederlands Dagblad	2	5	2	3
Totaal	36	47	16	36

Online vermeldingen

De KB wordt veelvuldig genoemd in online berichten. Sinds 2013 laat de KB hiernaar permanent onderzoek doen. Voor het online monitoren wordt gebruik gemaakt van Clipit Media Monitoring en is er gefilterd op de volgende zoektermen: KB/Koninklijke Bibliotheek, Nationale bibliotheek van Nederland, Bas Savenije, Delpher, Historische Kranten, Museumnacht, Huygenstentoonstelling, (Expositie) Topstukken, Wikipedia en Gruuthuse.

De PR-waarde, volgens Clipit Media Monitoring, wordt bepaald door de volgende formule:

$$\begin{aligned}
 & \text{Advertentiekosten} * \text{Vertoningen per artikel} * \text{Opslag} = \text{Advertentiewaarde} \\
 & \text{Advertentiewaarde} * \text{Impact} * \text{Afmeting factor (of volgers)} = \text{PR-waarde} \\
 & \text{Advertentiekosten} = \text{het CPM-tarief van een website, gedeeld door 1000 vertoningen.}
 \end{aligned}$$

Onderscheid redactioneel en social nieuws

Binnen de online vermeldingen maken we onderscheid tussen redactioneel en *social* nieuws. Redactioneel nieuws omvat: nieuwssites, persberichten, nieuwsbrieven, weblogs, fora & reacties, nieuwsgroepen, reviews en meta-sites. Onder *social* nieuws vallen alle berichten op Twitter, Facebook, Wikipedia, Flickr, Googleplus, Instagram en Pinterest.

Redactioneel nieuws

In 2013 zijn 2.298 redactionele nieuwsberichten verschenen waarin de KB is vermeld. De vermeldingen leveren gratis publiciteit op voor de KB, die kan worden weergegeven in de zogenaamde PR-waarde. De PR-waarde van het online redactionele nieuws bedroeg in 2013 € 1.291.746. Het overgrote deel van de berichten was positief van aard. Slechts 47 berichten hadden een negatieve ondertoon (2%).

Tabel 3: Overzicht advertentiewaarde en vermeldingen in redactioneel nieuws online

	Totaal 2013	Eerste kwartaal	Tweede kwartaal	Derde kwartaal	Vierde kwartaal
PR-waarde	€ 1.291.746	€ 169.732	€ 727.441	€ 138.169	€ 258.834
Aantal vermeldingen	2.298	458	812	486	542

Zowel voor de gedrukte als de online communicatie geldt dat de maand april een piek oplevert in het aantal vermeldingen. De 363 vermeldingen waren met € 523.386,00 verantwoordelijk voor bijna de helft van de totaal behaalde PR-waarde voor redactionele berichten in 2013. Deze piek is vooral te danken aan de vele vermeldingen over de lancering van de website boeken.kb.nl. Ook de foto expositie 'Beatrix in beeld' in de KB, heeft in april relatief veel aandacht gegenereerd.

PR-waarde versus zoekopdracht

Als de PR-waarde wordt afgezet tegen de verschillende zoekopdrachten dan blijkt dat de zoekterm KB/Koninklijke Bibliotheek veruit de grootste PR-waarde oplevert, gevolgd door Nationale bibliotheek van Nederland en Bas Savenije. Ook Delpher en de Huygenstentoonstelling scoren goed.

KB/Koninklijke Bibliotheek	€ 911.395
Nationale bibliotheek van Nederland	€ 135.991
Bas Savenije	€ 71.606
Delpher	€ 36.089
Historische Kranten	€ 35.551
Museumnacht	€ 28.141
Huygenstentoonstelling	€ 15.650
Topstukken	€ 12.622
Wikipedia	€ 11.661
Gruuthuse	€ 8.710

PR-waarde versus bron

Er is ook onderzocht welke bronnen de grootste PR-waarde hebben opgeleverd voor de KB in 2013. Nu.nl staat boven aan de ranglijst, gevolgd door de online uitgaven van het Algemeen Dagblad en de Telegraaf.

Nu.nl	€ 260.236
Algemeen Dagblad	€ 127.962
Telegraaf	€ 120.552
Volkskrant	€ 56.442
NRC weblog	€ 34.122
NRC Boeken	€ 26.475

Social nieuws

In 2013 is de KB in 6.936 berichten vermeld op sociale media. Meer dan de helft van deze vermeldingen waren tweets (3.988 stuks). Alle sociale-media-vermeldingen leveren een PR-waarde op van € 545.777. Hiermee werden 5.864.635 mensen bereikt. Het overgrote deel van de berichten was positief of neutraal van aard. Slechts 120 berichten hadden een negatieve ondertoon (1,7 %).

Tabel 4: Totaal overzicht advertentiewaarde en vermeldingen online

	Totaal 2013	Eerste kwartaal	Tweede kwartaal	Derde kwartaal	Vierde kwartaal
PR-waarde	€ 545.777	€ 52.788	€ 111.135	€ 223.736	€ 161.873
Aantal vermeldingen	6.936	1.054	1.223	2.722	1.990

In het eerste kwartaal werden de minste berichten op sociale media geplaatst. In het derde kwartaal werden de meeste berichten op social media geplaatst over de KB. Met 2.246 berichten, die een PR-waarde vertegenwoordigen van € 188.898, is september goed voor een derde van de totale PR-waarde voor social media van 2013. Het overgrote deel van de berichten die maand heeft te maken met de Museumnacht. De maand april, die in de redactionele berichten de nieuwsluist aanvoerde, neemt met 631 berichten, met een totale PR-waarde van € 74.733,-, slechts de vierde plaats in. Op 3 april (183 berichten), 4 april (92 berichten) 5 april (62 berichten) zien we wel een piek dankzij de lancering van de website boeken.kb.nl.

PR-waarde versus zoekopdracht

Als gekeken wordt welke zoekopdracht de meeste PR-waarde oplevert, dan blijkt dat KB/Koninklijke Bibliotheek de ranglijst aanvoert. Opvallend is de tweede plaats voor de Museumnacht. Dit is vooral opvallend aangezien dit onderwerp in de gedrukte media weinig publiciteit heeft gegenereerd.

KB/Koninklijke Bibliotheek	€ 253.888
Museumnacht	€ 183.468
Delpher	€ 73.771
Historische Kranten	€ 23.560
De Verdieping van Nederland	€ 4.166
Bas Savenije	€ 2.429

PR-waarde versus bron

Van de totale PR-waarde, die wordt gegenereerd via sociale media, komt 94 procent, ofwel € 513.010, voor rekening van Twitter. Facebook levert de minste PR-waarde op.

Twitter	€ 513.010
Wikipedia	€ 13.617
Google plus	€ 8.606
GeenStijl reacties	€ 3.365
Facebook	€ 2.233

Volgers op sociale media

De redactie plaatst met beleid berichten, monitort en reageert op berichten op de sociale netwerken: Facebook, Google plus, Wikipedia, GeenStijl, Twitter en LinkedIn. Eind 2013 had de KB 1.706 volgers op Facebook (stijging van 101,4 %) en 6.122 volgers op Twitter (stijging van 46,4%).

Radio en TV

Er is veel aandacht op de radio en tv geweest voor de tentoonstelling van Huygens, aangezien deze is geopend door Hare Majesteit Koningin Beatrix. De opening van deze tentoonstelling was haar laatste officiële publieke optreden. Helaas is de KB, die hoofdpartner was met het Huygenmuseum Hofwijck, in dit kader vrijwel niet expliciet vermeld.

Bijzondere aanwinsten 2013

Middeleeuwse handschriften

Een omvangrijk, verloren gewaand fragment (32 bladzijden, met meer dan drieduizend verzen) van de *Rijmbijbel* van Jacob van Maerlant, uit het Brabant van de tweede kwart van de 14de eeuw. De fragmenten werden in 1829 aangetroffen in de banden van oud drukwerk afkomstig uit een Duits klooster. Na aanvankelijk correct te zijn geïdentificeerd, raakten de bladen perkament in vergetelheid; bij hun laatste veiling was hun inhoud onbekend.

Een *Onze Lieve Vrouwe-psalter*, omstreeks 1460-1480 geschreven in Arnhem of omgeving. Het boekje bevat verder onder meer *Sunte Augustijns suchtinghe*, een Middelnederlandse tekst die in geen enkel ander handschrift is overgeleverd. Het handschrift is in 1905 en 1936 gesignaleerd, raakte nadien buiten bereik van de wetenschap, en is nu aan de KB geschonken door de Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek.

Een Noord-Nederlands getijdenboek uit het derde kwart van de 15de eeuw met drie miniaturen uit ca. 1430-1450 in de stijl van de Meesters van Otto van Moerdrecht. De toegevoegde miniaturen zijn door veelvuldige aanraking met handen en/of lippen erg versleten, wat juist een van de redenen is geweest om het boek aan te schaffen: de slijtage laat zien hoe een dergelijk boek is gebruikt. Andere redenen zijn de taal (Middelnederlands), de plaats van ontstaan (bisdom Utrecht), een tabel met dateringsindicatie (1455 of kort daarna), het penwerk (Noord-Hollands) en de band (oorspronkelijk, met paneelstempeling).

Na-middeleeuwse handschriften

Collectie van 76 handgeschreven wensen ("wensbrieven") van kinderen voor kerst, nieuwjaar of kermis in fraai gedecoreerde prenten uit de 18de en 19de eeuw. Collectie Buijnsters-Smets. Aangekocht van de verzamelaars.

Album amicorum van Nicolaus van Sorgen (1582-1639), jurist. Bevat 68 inscripties geplaatst te Straatsburg, Genève, Basel, Bern, Heidelberg, Frankfurt. 1604-1605.

Correspondentie van Hieronymus van Alphen: drie eigenhandige brieven van Hieronymus van Alphen en eenentwintig brieven van anderen aan hem. Geschenk van prof. dr. P.J. Buijnsters en mevr. dr. Leontine Buijnsters-Smets te Nijmegen.

Collectie van 78 handgeschreven brieven van de weduwe van H. Marsman, Rina Louisa Marsman-Barendregt (1897-1953) aan H.P.L. van Wiessing (1878-1961).

Oude drukken

Franciscus de Sabaudia, *Aflaatbrief* ten behoeve van de instandhouding van het hospitaal St. Nicolaas en St. Bernhard op de Grote Sint-Bernhard. Tot dusverre onbekende aflaatbrief, gedrukt door Arend de Keyser in Oudenaarde vóór 8 juni 1479. Uniek stuk.

Boeti(us), *De disciplina scholarium cū notabili (com)mēto*. [S.l. : s.n.], [18 Aug. 1500]. Gedrukt in Deventer door Jacobus de Breda. De commentator is pseudo-Thomas Aquinas. Ten onrechte toegeschreven aan Boethius.

XXV fabulen der dieren, seer levendige ende met seer groote ende schoone figueren uytgedruckt. Int Francoys te saemen ghestelt ende int licht ghegeven door Steven Perret. Delft : Adriaen Gerritsen, 1617. Vertaling van: *XXV fables des animaux*, 1568. De gravures zijn vergrote kopieën in spiegelbeeld naar prenten van Marcus Geeraerts in *De warachtige fabulen der dieren*, Brugge 1567. Interessante uitgave met gravures, deels handgekleurd, van de fabels.

Abraham Ortelius, *Theatre, oft Toonneel des aerdt-bodems; waer inne te siene sijn de landt-tafelen van de geheele weerelt: met een corte verclaringe der seluer*. Antwerpen, Gilles Coppens van Diest, [1571-1584]. Eerste wereldatlas in het Nederlands. Vertaling van: *Theatrum orbis terrarum* door P. Heyns. Bevat 53 kaarten met Nederlandse tekst uit de eerste editie van 1571, 16 kaarten van de eerste aanvulling uit 1573, 23 kaarten van de tweede aanvulling uit 1579 en één kaart van de derde aanvulling uit 1584.

[Nicolas Chorier], *Akademie der dames. Of vermakelyke gesprekken van Alosia*. Uit het Fransch vertaald. Te Paphos, [ca. 1770]. 2 dln. Bewerking van: *Aloisiae Sigae Toletanae Satyra sotadica* uit ca. 1680. Het impressum is fictief. Erotisch boekje, mystificatie. Uniek exemplaar, tot dusverre niet in een openbare collectie.

W.Y. Bontekoe, *Journaal, ofte gedenckwaardige beschrijvinge van de Oost-Indische reyse van Willem Ysbrantsz Bontekoe, van Hoorn. Begrijpende veel wonderlijcke en gevaarlijcke saaken, hem daar in weder-varen. Begonnen den 18 december 1618. Ende vol-eynd den 16 november 1625. Waar by gevoegt is 't Journaal van Dirk Alberts Raven ...*

op veel plaatsen verbeterd, en een groot deel vermeerdert; en met schoone platen verçiert. t'Amsterdam, by Jacob Brouwer, 1722. Unieke uitgave van het jaarnaal van Bontekoe. Het bestaan van de editie was bekend maar tot dusverre geen exemplaar.

Zeldzame en kostbare werken vanaf de negentiende eeuw

Van de kunstenaar/drukker Harry van Kuyk werd aangeschaft *Bodoni initiales* (1993), een monumentaal ABC in de vorm van 26 reliëfprenten (oplage: 10 exemplaren), verdeeld over drie cassettes op een Belgisch hardstenen sokkel.

Met de omvangrijke Collectie-Willemsen (ca. 3.000 delen) werden alle Nederlandstalige uitgaven van Russische literatuur sinds de negentiende eeuw door de KB verworven, deels als schenking en deels als aankoop.

Met 32 uitgaven werd het fonds van de zogeheten Literaire Loodgieters (1980-1986) gecompleteerd. Deze uiterst zeldzame literaire uitgaven werden verworven van een van de direct betrokken medewerkers.

De Vriendenvereniging van de KB schonk voor de verzameling Couperusuitgaven een luxe exemplaar van de roman *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan* (1906). Het is een van de slechts twee bekende exemplaren in heel perkament naar een ontwerp van de art-nouveaustijl kunstenaar Chris Lebeau.

Dankzij de B.H. Breslauer Foundation kon een uitzonderlijke aanwinst worden geboekt: *Hot Printing* van H.N. Werkman, met een van de weinige originele plaquettes met die titel (waarin één tekst en twee prenten), een reeks van 17 prenten met enkele varianten, en drie losse, al even zeldzame tekstbladen. Met toestemming van de rechthebbenden is een online bladerboek van de uitgave gemaakt, met uitvoerige documentatie en een census van alle bekende prenten uit deze reeks.

Het Vredespaleis. Samengesteld door Ir. J.A.G. van der Steur. Rotterdam: Nijgh & Van Ditmar 1921. Vijftig losse bladen met foto's van het exterieur en interieur van het Vredespaleis.

Koopman-Collectie

Op de CODEX book fair in Californië werd een reeks werken aangekocht, waaronder veertien boeken van de kunstenaar François Righi (1946). Een daarvan, *Un livre muet pour Jean Lallement le Jeune* (2005) is geïnspireerd door een middeleeuws KB-handschrift.

Speciaal voor de collectie maakte de Amerikaanse papiermaker en kunstenaar Robbin Ami Silverberg een Franse versie van haar eerder in het Duits en in het Engels verschenen werk *Abriss* (2013) [totale oplage nog geen 10 exemplaren].

Ook werden twee vroege, in Parijs verschenen plaquettes met litho's van Karel Appel verworven: *Haine* (1954) en *Cogne ciel* (1955), met een opdracht en een origineel tekeningetje van de kunstenaar.

Handboekbanden

Een bijzondere vijfdelige Thora, gebonden in Amsterdam rond 1780. Hoewel beschadigd, duiden de zeer forse stempels op een rijke, nog onbekende, opdrachtgever.

Via Museum Meermanno kwam de KB in bezit van een uiterst zeldzaam 18e-eeuws plaatstempel waarmee enkele delen uit het bezit van de KB-collectie zijn bestempeld.

In de zeer omvangrijke collectie prijsbanden ontbrak nog een exemplaar uit Heusden. In 2013 kon een voorbeeld van een dergelijke band, met prijsopdracht, worden aangeschaft.

In 2013 werden de twee aan Marja Wilgenkamp in opdracht gegeven boekbanden afgeleverd. Een sonnet van Shakespeare, omgezet in binaire taal, werd gebonden in padouk hout. De facsimile van het instructieboek van de 17e-eeuwse binder De Bray, kreeg de eerste met een 3D-printer gemaakte boekband, uitgevoerd in witte kunststof.

Papierhistorische Collectie

De verzameling papersculpturen van de Haagse kunstenaar Eddy Stikkelorum - gevouwen en geknipte nieuwjaarswensen - en een drietal 'pulp-paintings' uit de nalatenschap van de Rotterdamse papierkunstenaar Gitte Christensen.

Een exemplaar van de interessante, niet in de handel verschenen publicatie *De gulden historie* over de geschiedenis van ons papiergeld, werd verworven van de auteur, Martin Cuppen.

De aanwinst van de publicatie *A little known chinese folk art zhen xian bao* van Ruth Smith en Gina Corrigan, belicht de oude chinese traditie van het maken van 'shu bao', de van speciaal papier vervaardigde 'garenboekjes' met bijzonder gevouwen opbergvakjes voor naaigerei.

Kinderboeken

Jantje lacht en Jantje huilt: George's beweegbaar prentenboek. Amsterdam, J. Vlieger, 1891. Beweegbaar prentenboek met tekst in proza en poëzie en vijf eenzijdig bedrukte paginagrote platen waarvan de voorstelling d.m.v. een trekstrip veranderd kan worden. Elke voorstelling bevat een leerzame les. In *Nieuws van den Dag* 30-11-1891 werd geadverteerd: "De gehele bewerking dezer prenteboeken is met buitengewoon veel zorg en fijnen smaak geschied en munt uit door solied mechanique".

Menagerie: prenteboek om op te stellen. [Nederland] : [uitgever niet vastgesteld], tussen 1900-1920. Dit van oorsprong Duitse prentenboek bevat vier bladen in leporello-vorm. De bladen zijn voorzien van gekleurde illustraties en pop-ups in de vorm van kooien waar wilde dieren in zitten, o.a. tijger, leeuw, apen en roofvogels.

Het Nederlandse boek in vertaling

Nederlands Burgerlijk Wetboek, boeken 3, 5 en 6 vertaald in het Chinees. Beijing, 2006. Geschenk van Prof. Hans Nieuwenhuis.

Robert van Gulik, *Kinversku naglamordin [The Chinese Nail Murders]*. Inl. Donald F. Lach. Vert. A.M. Hilmarsdottir. Reykjavik, Regnbogabaekur, 1988, 1e IJslandse ed., ill. R. van Gulik. Eén van de twee zeer zeldzame IJslandse vertalingen van Robert van Gulik.

Robert van Gulik, *Gyilkosság Kantonban [Murder in Canton]*. Vert. Á. Katona. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2006, 1e Hongaarse ed., ill. R. van Gulik. Eén van de twee zeldzame Hongaarse vertalingen van Robert van Gulik.

Digitale bestanden

Early European Books – Collection 5: Grote collectie gedigitaliseerde 15e- t/m 18e-eeuwse boeken uit diverse Europese landen.

The Times Digital Archive 1785-2008

The Sunday Times Digital Archive 1822-2006

The Financial Times Historical Archive 1888-2010

The Economist Historical Archive 1843-2010

The Daily Mail Historical Archive 1896-2004

Diversen

Alexander von Ungern-Sternberg, *De winkeljuffrouw uit den Grooten Bazaar*. No. 16: De bruid van den doode. Bewerkt door Nan. Amsterdam, Roman-boekhandel voorheen A. Eichler, (ca. 1915). Ingehaaid. 64 p. 1e druk. Zeer zeldzaam sensatieverhaal met origineel omslag: man op ziekbed met bezorgde omstanders. Gebaseerd op een midden-19e-eeuwse Duitse roman. Elke aflevering van deze pulpboekenserie geeft een volledig verhaal. Niet in de NCC (Nationale Centrale Catalogus).

Liefde-Zonde. Realistische roman uit het nachtleven in Indië. Den Haag, Uitgeversmaatschappij "Confidentia", (1932). Origineel, geïllustreerd omslag. 96 p. Met dubbel voorwoord van Maurice Bernard Coelho. 2e druk. Curieus: dit is vrijwel dezelfde tekst als de erotische roman *Batavia bij nacht*, zelfde schrijver, zelfde uitgever (de fameuze Haagse uitgeverij Confidentia), maar met ander zetsel en andere titel. Niet in de NCC.

Socialistische Liederenbundel nr. 1. Amsterdam, n.v. Ontwikkeling, 1918. Met noten. 1e druk. Goed exemplaar. Mooi bundeltje van de SDAP, met omslagtekening van Elie Smalhout, de vader van Bob Smalhout. Niet in de NCC.

Koos Vorrink, *Gij jongeren vooraan! Op de bres voor welvaart en vrede. Een oproep tot de jonge kiezers*. Amsterdam, s.d.a.p., 1935. Origineel omslag (tekening Henk Kijser). 1e druk. Mooi vormgegeven verkiezingspamflet, o.m. gericht tegen de 'heilstaat van Adolf Hitler'. Niet in de NCC.

Publicaties en presentaties van medewerkers

Artikelen / boeken

1. **Peter de Bode**, 'Reuring om een aantal kanonschoten. Correspondentie rond een saluutincident op de rede van Sint-Eustatius in 1780', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 180-192.
2. **Tanja de Boer**, 'Collectiebehoud op basis van waardestelling. KB hanteert nieuwe behoudsstrategie.', in: *InformatieProfessional*, 2013-07, pp. 22-25.
3. **Jan Bos**, 'Sailing books. Over unieke liedbladen, vakliteratuur, almanakken en gelegenheidsdrukwerk', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 47-55.
4. **[Paul van Capelleveen] Ronald Breugelmans, Paul van Capelleveen, André Swertz**, *De laatste loodjes. De uitgaven van Sub Signo Libelli 1999-2010*. Utrecht, André Swertz & Cie, Amsterdam, De Buitenkant, 2013, 164 pp., ill. [Bevat van PvC o.a.: 'De begeerte is in mij losgewoeld. Publiciteit, verzamelaars en fonds van Sub Signo Libelli', p. 15-88].
5. **Paul van Capelleveen**, 'Dutch editions of Charles Péguy: a private affair of the Kunera Pers, De Blauwe Schuit and other publishers', in: *L'amitié Charles Péguy*, 36 (2013) 142 (avril-juin), p. 225-242. (Speciaal nummer: *Péguy alive. 140 years and beyond*).
6. **Paul van Capelleveen**, 'De belegering van het bibliotheek bastion België', in: *De boekenwereld*, 29 (2013) 5, p. 83-84.
7. **Paul van Capelleveen**, 'Changing books: art and the contemporary Dutch private press book', in: *Book Art Object 2. Second catalogue of the Codex Foundation biennial international book exhibition and symposium, Berkeley, 2011*. Berkeley, CA, The Codex Foundation, 2013, p. 35-54.
8. **Paul van Capelleveen**, [Recensie van: Hans Zimmermann (red.), *100 Jahre Cranach-Press. Buchkunst aus Weimar*], in: *De boekenwereld*, 29 (2013) 6 (december), p. 82-83.
9. **Huibert Crijns**, 'De wetenschap van het schieten', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 214-215.
10. **Marieke van Delft**, 'Special Collections in the Koninklijke Bibliotheek (The Hague), National Library of the Netherlands', in: *Archives et bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen in België* 84 (2013), p. 93-112.
11. **Erik van der Doe**, 'Flarden gevangen geschiedenissen', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 202-203.
12. **Erik van der Doe**, "'Onder de wapenen zwijgen de letter-oeffeningen". Voor- en tegenspoed in de eerste kwart eeuw van het Bataviaas Genootschap, 1778-1803', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 131-145.
13. **Erik van der Doe**, 'Tien met een griffel', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 198-199.
14. **Erik van der Doe**, 'Zwart en zes maal wit: het slavenschip Aurora', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 210-211.
15. **Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang** (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013.
16. **Els van Eijck van Heslinga**, "'Wij beleven een bedroefden tijd". Post voor Nederlandse krijgsgevangenen in Engeland, 1799', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 272-280.
17. **Erik Geleijns**, 'Omslagkaarten', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 200-201.
18. **Irene Haslinger**, 'Horizon 2020' [Europese Perspectieven], in: *InformatieProfessional*, 2013-1, p. 9.
19. **Irene Haslinger**, 'Een netwerk van kennis' [Europese Perspectieven], in: *InformatieProfessional*, 2013-2, p. 11.
20. **Irene Haslinger**, 'British Library Labs geopend' [Europese Perspectieven], in: *InformatieProfessional*, 2013-4, p. 10.
21. **Irene Haslinger**, '4C' [Europese Perspectieven], in: *InformatieProfessional*, 2013-5, p. 12.

22. Irene Haslinger, 'SPRUCE' [Europese Perspectieven], in: *InformatieProfessional*, 2013-7, p. 12.
23. Irene Haslinger, 'Naar Århus voor digitale duurzaamheid' [Europese Perspectieven], in: *InformatieProfessional*, 2013-8, p. 14.
24. Irene Haslinger en Lotte Wilms, 'Europeana Newspapers' [Europese Perspectieven], in: *InformatieProfessional*, 2013-3, p. 10.
25. Ad Leerintveld (e.a. red.), *Constantijn & Christiaan Huygens, een gouden erfenis*. [Eindhoven], Lecturis, 2013. 192 pp. ill. Verschenen ter gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling in de Grote Kerk, Den Haag, van 25 april tot 29 augustus 2013.
26. Ad Leerintveld en Peter van der Ploeg, 'Het leven van Constantijn Huygens. Voor vaderland en Oranje', in: Ad Leerintveld (e.a. red.) *Constantijn & Christiaan Huygens, een gouden erfenis*. [Eindhoven], Lecturis, 2013, p. 44-107.
27. Ad Leerintveld, *Constantijn Huygens. De collectie in de Koninklijke Bibliotheek*. Amersfoort/Brugge, Bekking & Blitz, 2013, 128 pp. ill.
28. [Ad Leerintveld] Lisa Gosseye, Frans Blom en Ad Leerintveld (red.), Return to Sender. *Constantijn Huygens as a Man of Letters*. Gent, Academia Press, 2013, 160 pp. ill.
29. Ad Leerintveld, 'Cursing in Private, Publically Polite: Huygens' Reaction to the *Antidotum* of Calckman (1641), in: Lisa Gosseye, Frans Blom en Ad Leerintveld (red.), Return to Sender. *Constantijn Huygens as a Man of Letters*. Gent, Academia Press, 2013, p. 141-158.
30. Henk Lemckert, 'Digitale beschikbaarheid van juridische informatie'. In: *Handboek Informatiewetenschap, aanvulling 66* (2013). www.iwabase.nl
31. Clemens Neudecker en Lotte Wilms. 'Europeana Newspapers – A Gateway to European Newspapers Online'. IFLA Newspapers/GENLOC Pre-Conference Satellite Meeting, Singapore, 14 – 15 August 2013. http://www.ifla.org/files/assets/newspapers/Singapore_2013_papers/day_1_10_2013_ifla_satellite_neudecker_clemens_wilms_lotte_europeana_newspapers_-_a_gateway_to_european_newspapers_online.pdf
32. Henk Porck, 'Brieven ontvouwd', in: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang (redactie), m.m.v. Peter de Bode, *Sailing Letters Journaal V. Buitgemaakt en teruggevonden. Nederlandse brieven en scheepspapieren in een Engels archief*, Zutphen, Walburg Pers, 2013, p. 216-217.
33. Bas Savenije, briefwisseling met Deborah Klaassen 'Van eeuwige naar onmiddellijke roem'. In: *Onze Tijd. Wat wil je nalaten?* Samenstelling Thomas Schippers e.a., pp 39-53. Amsterdam, 2013.
34. Barbara Sierman, 'Het OAIIS-model, een leidraad voor duurzame toegankelijkheid'. In: *Archiefbeheer in de praktijk* (losbladig), 2013. http://www.kb.nl/sites/default/files/docs/sierman_oiasmodelned.pdf
35. Barbara Sierman, Catherine Jones, Sean Bechhofer, Gry Elstroem. 'Preservation Policy Levels in SCAPE'. In: *iPRES 2013: proceedings of the 10th International Conference on Preservation of Digital Objects*. Ed. José Borbinha, Michael Nelson, Steve Knight. http://purl.pt/24107/1/iPres2013_PDF/Preservation%20Policy%20Levels%20in%20SCAPE.pdf
36. [Barbara Sierman] Luis Faria, Alan Abkik, Barbara Sierman, Marcel Ras, Miguel Ferreira, José Carlos Ramalho, 'Automatic Preservation Watch using Information Extraction on the Web. A case study on semantic extraction of natural language for digital preservation'. In: *iPRES 2013: proceedings of the 10th International Conference on Preservation of Digital Objects*. Ed. José Borbinha, Michael Nelson, Steve Knight. http://purl.pt/24107/1/iPres2013_PDF/Automatic%20Preservation%20Watch%20using%20Information%20Extraction%20on%20the%20Web.pdf
37. Marja Smolenaars, 'Gildezusters en andere vrouwen in het boekenvak'. In: *De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent*, jaargang 29 (2013), nummer 3, p. 14-21.
38. Trudie Stoutjesdijk, 'An attempt at modeling differentiated storage for digitized collections: finding the balance between storage, costs and preservation of digitized publications'. In: *Proceedings 10th International Conference on Digital Preservation (iPRES2013)*, September 2013. http://purl.pt/24107/1/iPres2013_PDF/An%20attempt%20at%20modeling%20differentiated%20storage%20for%20digitized.pdf
39. Theo van Veen, 'Schema for the Integration of Web Applications', *D-Lib Magazine*, November 2013. <http://www.dlib.org/dlib/november13/vanveen/11vanveen.html>
40. Theo van Veen: 'Doing more with named entities – Turning text into a linked data hub', *TPDL 2013*, Workshops of the 17th International Conference on Theory and Practice of Digital Libraries, 2013.
41. Karin Vingerhoets & Jeannette Kok, *Kinderboeken en centsprenten in de Koninklijke Bibliotheek (KB): Vijftien jaar groei van Nederlands erfgoed*. Deel 13 van de reeks 'De Waare Rijkdom', nieuwjaarsgeschenk voor vrienden en relaties van de Stichting Geschiedenis Kinder- en Jeugdliteratuur. Houwerzijl 2013.
42. Ed van der Vlist, 'Recent publications, 2013', *Bifolium. Nieuws over handschriften en oude drukken*, 13 augustus 2013. <http://bifolium.ub.rug.nl/>
43. Ed van der Vlist, 'Recent publications, 2013 II', *Bifolium. Nieuws over handschriften en oude drukken*, 24 december 2013. <http://bifolium.ub.rug.nl/>
44. Henk Voorbij, 'Prestatie-indicatoren van bibliotheken'. In: *Handboek Informatiewetenschap voor bibliotheek en archief*. Juli 2013, pp II 651-1 – 651-51. www.iwabase.nl
45. [Lotte Wilms] Irene Haslinger en Lotte Wilms, 'Europese Perspectieven, 'Europeana Newspapers', in: *InformatieProfessional*, 2013-3, p. 10.

46. [Lotte Wilms] Clemens Neudecker en Lotte Wilms. Europeana Newspapers - A Gateway to European Newspapers Online. IFLA Newspapers/GENLOC Pre-Conference Satellite Meeting, Singapore, 14 - 15 August 2013. http://www.ifla.org/files/assets/newspapers/Singapore_2013_papers/day_1_10_2013_ifla_satellite_neudecker_clemens_wilms_lotte_europeana_newspapers_-_a_gateway_to_european_newspapers_online.pdf

Presentaties / lezingen

1. **Tanja de Boer**, 'Risks and values'. Presentatie tijdens de workshop Risk management in Collection Care, British Library, 12-13 september 2013.
2. **Tanja de Boer**, 'A paradigm shift: value-based and integrated collection care in the Dutch National Library'. Presentatie tijdens het congres Evolution or revolution. The changing face of Collection Care, British Library 14-15 oktober 2013.
3. **Paul van Capelleveen**, lezing 'Lucebert, Drukwerk voor anderen', presentatie in de Lucebert Road Show, Kasteel Stapelen, Boxtel, 3 februari 2013.
4. **Paul van Capelleveen**, lezing over het gebruik van de KB-collectie en -diensten bij de totstandkoming van de bibliografische studie *Lucebert, Drukwerk voor anderen*, lezing voor het Leesgezelschap van 1847, Rotterdam, 18 maart 2013.
5. **Paul van Capelleveen**, presentatie topstukken KB aan twee groepen studenten van de Radboud Universiteit Nijmegen (begeleid door Prof. Dr. Anja de Feijter). Den Haag, KB, 11 april 2013.
6. **Paul van Capelleveen**, presentatie bijzondere sportboeken voor leden van Nederlands Genootschap van Bibliofielen, KB, 20 april 2013.
7. **Paul van Capelleveen**, presentatie topstukken KB voor leden van de Rotary Leiden, KB, 7 juni 2013.
8. **Paul van Capelleveen**, presentatie topstukken KB voor typografie-studenten van de University of Missouri-Saint Louis (begeleid door Assistant Prof. Jennifer McKnight).
9. **Paul van Capelleveen**, presentatie topstukken KB, voor Munkhchimeg Tserendorj, International Relations Officer van de National Library of Mongolia, Den Haag, KB, 9 juli 2013.
10. **Paul van Capelleveen**, 'Transporting Ideals of Typography: The Case of The Ideal Book"', presentatie in sessie 'a-4: Typographic travels' van het 21st Annual Conference of the Society for the History of Authorship, Reading and Publishing (SHARP): 'Geographies of the Book', Philadelphia, 19 juli 2013.
11. **Paul van Capelleveen**, 'De Koopman Collectie van de KB. Over het verzamelen van Franse literatuur en kunstenaarsboeken in Nederland vanaf het interbellum', op het congres 'Openingscongres Kenniscentrum Frankrijk-Nederland', Nijmegen, Radboud Universiteit Nijmegen, 20 september 2013.
12. **Paul van Capelleveen**, gesproken column op het Jubileumcongres van de Nederlandse Boekhistorische Vereniging, 'Boekgeschiedenis: spiegel van de toekomst?', Den Haag, KB, 1 november 2013.
13. **Paul van Capelleveen**, presentatie topstukken KB aan 20 medewerkers van het bestuursbureau van de Universiteit Leiden, Den Haag, KB, 14 november 2013.
14. **Paul van Capelleveen**, college over private presses als kantelmoment in de typografische vormgeving, in de reeks 'Beroemde boeken' voor studenten van de Universiteit van Leiden (begeleid door prof. dr. P.G. Hoftijzer), Den Haag, KB, 18 november 2013.
15. **Paul van Capelleveen**, lezing 'Lucebert, Drukwerk voor anderen', presentatie in de 'Lucebert Road Show', Stichting Gerlach, in het Fontys Hogeschool, Eindhoven, 25 november 2013.
16. **Paul van Capelleveen**, college over topstukken en kunstenaarsboeken uit de KB-collectie voor studenten van de Radboud Universiteit Nijmegen (begeleid door prof. dr. S.A. Levie), Den Haag, KB; 28 november 2013.
17. **Paul van Capelleveen en Melinda Konya**, 'Winternachten: presentatie van topstukken uit de KB-collectie', 2 presentaties voor Vrienden van het Residentieorkest, Den Haag, KB, 6 december 2013.
18. **Paul van Capelleveen en Arno Kuipers**, 'Couperus in handen', drie presentaties Couperus-uitgaven uit de KB in het kader van het Couperus Festival, Den Haag, KB, 8 juni 2013.
19. [Steven Claeysens] **Lotte Wilms, Clemens Neudecker en Steven Claeysens**, 'Digital Humanities at the Koninklijke Bibliotheek'. e-Humanities groep. Amsterdam, 19 september 2013.
20. **Marieke van Delft**, 'New WILC website & WILC as open data'. Lezing op de Watermark Pre-conference. Den Haag, KB, 11 april 2013.
21. **Marieke van Delft**, 'Incunabula research and digitizing incunabula in the KB'. Lezing op het congres Illustrating the Early Printed Book. Den Haag, KB, 12 april 2013.
22. **Marieke van Delft**, 'De stedenatlas van Frederick de Wit'. Lezing op de jaarvergadering van de dr. P.A. Tiele-Stichting. Leiden, Museum Boerhave, 26 april 2013.
23. **Marieke van Delft**, 'Incunable descriptions in a general library catalogue: what would you expect?' Presentatie, Round-Table Conference Incunabula, Milan. Milaan, Università Cattolica, 12 september 2013.
24. **Marieke van Delft**, 'Special Collections (KB)'. College in de collegereeks: The Library. Den Haag, KB, 30 september 2013.
25. **Marieke van Delft**, 'Flora Batava'. College Universiteit Leiden, in de collegereeks Beroemde boeken. Leiden, Universiteit Leiden, 14 oktober 2013.
26. **Marieke van Delft**, 'Achtergronden van de aankoop van de Ortelius-atlas'. Lezing op de presentatiemiddag van de Ortelius-atlas. Den Haag, KB, 7 november 2013.

27. **Olaf Janssen**, 'So you think you ... understand everyday life? Web2.0 & API theory – (still) very relevant in 2013', gastcollege voor Universiteit Leiden, 7-3-2013, <http://www.slideshare.net/OlafJanssenNL/so-you-think-you-understand-everyday-life-web20-api-theory-still-very-relevant-in-2013>
28. **Olaf Janssen**, 'Open data sets of the Koninklijke Bibliotheek - Opportunities for reuse on Wikipedia', presentatie tijdens *Achter de Schermen bij de KB en het NA*, 8-6-2013, <http://www.slideshare.net/OlafJanssenNL/open-data-kbenwikipedia8juni2013olafjanssen>
29. **Olaf Janssen**, 'Wikipedian in Residence KB & NA', presentatie tijdens Wikimedia Conferentie Nederland, 2-II-2013, <http://www.slideshare.net/OlafJanssenNL/wikipedian-in-residencekbnawcn201320131102>
30. **Olaf Janssen**, 'Introduction to digital libraries - definitions, examples, concepts and trends', gastcollege voor Universiteit Leiden, 25-II-2013, <http://www.slideshare.net/OlafJanssenNL/introduction-to-digital-libraries-concepts-examples-trends>
31. **[Melinda Konya] Paul van Capelleveen en Melinda Konya**, 'Winternachten: presentatie van topstukken uit de KB-collectie', 2 presentaties voor Vrienden van het Residentieorkest, Den Haag, KB, 6 december 2013.
32. **Melinda Konya**, 'Four Centuries of Russian-Dutch Relations in the National Library of the Netherlands'. Conferentie Rediscovering Cultural Heritage: Challenges for Libraries, Archives and Museums. Sint Petersburg, 8 oktober 2013.
33. **[Arno Kuipers] Paul van Capelleveen en Arno Kuipers**, 'Couperus in handen', drie presentaties Couperus-uitgaven uit de KB in het kader van het Couperus Festival, Den Haag, KB, 8 juni 2013.
34. **Arno Kuipers**, 'The catalogue & the digitized sources'. Presentatie tijdens workshop Travelling texts 1790-1914 (HERA-Collaborative Research Project) Chawton House Library, Alton, Engeland, 25-26 oktober 2013.
35. **Elsbeth Kwant**, Keynote Speech 'Paper and Beyond'. Presentatie tijdens de Swedish Conference 'The Future of the Library', februari 2013. <http://www.slideshare.net/ElsbethKwant/20130130-paper-and-beyond-def>
36. **Ad Leerintveld**, 'Constantijn Huygens' (publiekslezing). Den Haag, Grote Kerk, 4 mei 2013.
37. **Ad Leerintveld**, lezing bij de presentatie van *Liefde, leven en devotie. Poëzie uit het Gruuthusehandschrift*. Samenstelling: Herman Brinkman, vertaling: Maria van Daalen. [Amersfoort], 2013. Den Haag, KB, 17 mei 2013.
38. **Ad Leerintveld**, 'Huygens in Leiden', lezing bij de opening van de gelijknamige tentoonstelling. Leiden, Universiteitsbibliotheek, 23 mei 2013.
39. **Ad Leerintveld**, 'Constantijn Huygens – uomo universale'. Lezing voor de Rotary. Den Haag, Grote Kerk, 14 juni 2013.
40. **Ad Leerintveld**, 'Constantijn Huygens'. Lezing voor de Vrienden van de KB. Den Haag, Grote Kerk, 24 juli 2013.
41. **Ad Leerintveld**, 'Populair in druk en handschrift. Over liederen in de handschriftencollectie van de KB'. Lezing op het congres De zingende Nederlanden: actualiteit, identiteit en emotie in de vroegmoderne liedcultuur. Den Haag, KB, 24 augustus 2013.
42. **Ad Leerintveld**, 'Huygens en zijn boeken'. Inleiding bij de gelijknamige tentoonstelling. Den Haag, Museum Meermanno|Huis van het Boek, 31 augustus 2013.
43. **Ad Leerintveld**, "'Aut cum magno iudicio" – Constantijn Huygens, Roemer Visscher en Anneke Fleurkens'. Lezing bij de presentatie van de editie van Roemer Visschers *Brabbeling* (1614) door Anneke Fleurkens, tijdens een colloquium georganiseerd door het Amsterdam Centre for the Study of the Golden Age. Amsterdam, 3 december 2013.
44. **Ad Leerintveld en Henk Porck**, 'Het Gruuthusehandschrift nader belicht'. Bijdrage aan het internationale wetenschappelijke congres *Het Gruuthuse-handschrift. Literatuur, muziek, devotie rond 1400*. Brugge, 25-27 april 2013.
45. **Constant Lem**, 'Dirck de Bray en het *Kort onderweijns van het boeckenbinden*: de spitselband tussen kopert en gebonden boek.' Lezing op het mini-symposium *Perkament (en) Boekbanden*. Haarlem, Janskerk, 5 januari 2013.
46. **Constant Lem**, 'De boekrestaurator en digitalisering.' Lezing op het minisymposium *Restauratie, roerend erfgoed en digitalisering* tijdens de Nederlandse restauratiebeurs in Den Bosch, 19 april 2013.
47. **Constant Lem**, 'Dirck de Bray und seine *Kort Onderweijns van het Boeckenbinden* [1658]: Der Pergamentband mit hohlem Rücken zwischen Kopert und Deckeleinband.' Lezing tijdens de *Jahrestagung des Arbeitskreises für die Erfassung, Erschließung und Erhaltung historischer Bucheinbände*. Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Carl von Ossietzky, 13 september 2013.
48. **Constant Lem**, 'De spitselband tussen kopert en gebonden boek.' Lezing tijdens de lezingenmiddag *East is East and West is West* (Vakgroep Boek van de sectie Boek, Papier en Fotografische Materialen van Restauratoren Nederland). Leiden, Universiteitsbibliotheek, 7 november 2013.
49. **[Clemens Neudecker] Lotte Wilms, Clemens Neudecker**, 'Europeana Newspapers Refinement & Quality Assessment Workshop'. University Library "Svetozar Markovic" Belgrado, Servië. 13-14 juni 2013. <http://www.europeana-newspapers.eu/focus-on-newspaper-refinement-quality-assessment-in-belgrade/>
50. **[Clemens Neudecker] Lotte Wilms, Clemens Neudecker en Steven Claeysens**, 'Digital Humanities at the Koninklijke Bibliotheek'. e-Humanities groep. Amsterdam, 19 september 2013.

51. [Henk Porck] Ad Leerintveld en Henk Porck, 'Het Gruuthusehandschrift nader belicht'. Bijdrage aan het internationale wetenschappelijke congres *Het Gruuthuse-handschrift. Literatuur, muziek, devotie rond 1400*. Brugge, 25-27 april 2013.
52. Bas Savenije, 'Partnership and Partnershipmodels'. CENL, Baku. 24 September 2013.
53. Bas Savenije, 'Access to Digitised Cultural Heritage: the Role of the National Library'. Conferentie Rediscovering Cultural Heritage. St Petersburg, 8 oktober 2013.
54. Bas Savenije, 'The KB and its Partnerships: towards a National Infrastructure. Conference Information society and knowledge society: the role and place of libraries. Minsk, 23 oktober 2013.
55. Bas Savenije, 'Ontwikkelingen in het Nederlandse bibliotheeklandschap'. OCLC Contactdag, Utrecht, 31 oktober 2013.
56. Trudie Stoutjesdijk, 'Finding the balance : an attempt at modeling differentiated storage for digitized collections'. Tijdens 10th International Conference on Digital Preservation (IPRES2013), 2-6 september, Lissabon. http://www.slideshare.net/Teestee/finding-the-balance-ipres2013?from_search=4
57. Theo van Veen: 'Doing more with named entities – Turning text into a linked data hub'. TPDL 2013, Workshops of the 17th International Conference on Theory and Practice of Digital Libraries, Malta, 2013.
58. Ed van der Vlist, 'More than Words. Latin-Dutch Wordlists in The Hague'. Lezing op colloquium Words, Words, Words: Medieval and Early-Modern Dictionaries. Stichting Stedenband Leiden-Oxford. Leiden, Universiteitsbibliotheek, 31 mei 2013.
59. René Voorburg, 'Tabula Peutingeriana, context en interpretatie'. Lezing voor Historische Kring Nieuwegein. Nieuwegein, 11 februari 2013.
60. René Voorburg, 'Webarchiving at the KB'. Gastcollege voor collegereeks Digital Access to Cultural Heritage. Den Haag, 4 april 2013.
61. René Voorburg, 'Mapping the Roman Empire from home'. Workshop GIS of Byzantium, Römisch-Germanisches Zentralmuseum. Mainz, 14 juni 2013. http://www.zis.uni-mainz.de/Illustrationen/GIS_of_Byzantium_webversion.pdf
62. Lotte Wilms, Clemens Neudecker, 'Europeana Newspapers Refinement & Quality Assessment Workshop'. University Library "Svetozar Markovic" Belgrado, Servië. 13-14 juni 2013. <http://www.europeana-newspapers.eu/focus-on-newspaper-refinement-quality-assessment-in-belgrade/>
63. Lotte Wilms, Aly Conteh (British Library), 'Where do you need us? – The National Library in the Digital Humanities. Posterpresentatie op conferentie DH2013, University of Nebraska, Lincoln, vs, 16-19 juli 2013. <http://dh2013.unl.edu/abstracts/ab-342.html>
64. Lotte Wilms, Clemens Neudecker en Steven Claeysens, 'Digital Humanities at the Koninklijke Bibliotheek'. e-Humanities groep. Amsterdam, 19 september 2013.

Blogs / films / online presentaties / websites

1. Hildelies Balk-Pennington de Jongh, 'What do Scholars want? British Library Labs launched'. ResearchKB blog, 28 maart 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/03/28/what-do-scholars-want-british-library-labs-launched/>
2. Hildelies Balk-Pennington de Jongh, 'Europeana – the Case for Funding: tweet #AllezCulture'. ResearchKB blog, 30 mei 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/05/30/europeana-the-case-for-funding-tweet-allezculture/>
3. Peter van Beest, 'Een koffer vol geschenken' [18 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/een-koffer-vol-geschenken>
4. Peter van Beest en Ron van der Schee, 'Had u ook een TIQ?' [11 februari 2013]. <http://blog.kb.nl/had-u-ook-een-tiq>
5. Peter van Beest, 'Netwerken anno 1917' [15 april 2013]. <http://blog.kb.nl/netwerken-anno-1917>
6. Peter de Bode, 'Literatuur zoeken anno 1982' [7 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/literatuur-zoeken-anno-1982>
7. Lia de Boer, 'Plano's: zoekt en gij zult vinden' [9 januari 2013] <http://blog.kb.nl/plano-s-zoekt-en-gij-zult-vinden>
8. Jan Bos, 'Anne Frank in het Amhaars' [16 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/anne-frank-het-amhaars>
9. Paul van Capelleveen, 'Charles Ricketts & Charles Shannon'. Wekelijks blog op blogspot (<http://charlesricketts.blogspot.nl/>).
10. Paul van Capelleveen, 'Couperus in handen van Paul van Capelleveen', film van John Gundlach, gepubliceerd op YouTube, 24 juni 2013 [<http://www.youtube.com/watch?v=sV0SWnYahXM>].
11. Paul van Capelleveen, 'Eén bibliothecaresse cadeau' [2 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/e-n-bibliothecaresse-cadeau>
12. Paul van Capelleveen, 'Mon amour op toneel' [17 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/mon-amour-op-toneel>
13. Paul van Capelleveen, 'Anne Vegter: Dichter des Vaderlands' [31 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/anne-vegter-dichter-des-vaderlands>
14. Paul van Capelleveen, 'Goed- en foutlezen met Kees van Kooten' [18 maart 2013]. <http://blog.kb.nl/goed-en-foutlezen-met-kees-van-kooten>
15. Paul van Capelleveen, 'Boeken bekladden in de Maand van de Filosofie' [8 april 2013]. <http://blog.kb.nl/boeken-bekladden-de-maand-van-de-filosofie>
16. Paul van Capelleveen, 'Eetbare boeken in de KB' [6 juni 2013]. <http://blog.kb.nl/eetbare-boeken-de-kb>
17. Paul van Capelleveen, 'Aanwinst: Couperus in perkament' [21 juni 2013]. <http://blog.kb.nl/aanwinst-couperus-perkament>

18. **Paul van Capelleveen**, 'Een buitenlands boek met een Nederlandse titel'. [3 juli 2013]. <http://blog.kb.nl/een-buitenlands-boek-met-een-nederlandse-titel>
19. **Paul van Capelleveen**, 'Nieuw ouds voor één Dollar' [9 augustus 2013]. <http://blog.kb.nl/nieuw-ouds-voor-n-dollar>
20. **Paul van Capelleveen**, 'Linkshandigendag: 13 augustus' [13 augustus 2013]. <http://blog.kb.nl/linkshandigendag-13-augustus>
21. **Paul van Capelleveen**, 'Wilt u de Totale Tolstoi?' [4 november 2013]. <http://blog.kb.nl/wilt-u-de-totale-tolstoi>
22. **Paul van Capelleveen**, 'Albert Camus signeert!' [6 november 2013]. <http://blog.kb.nl/albert-camus-signeert>
23. **Paul van Capelleveen**, 'Piet Zwart en het kind van de PTT' [27 november 2013]. <http://blog.kb.nl/piet-zwart-en-het-kind-van-de-ptt>
24. **Paul van Capelleveen**, 'Wat leest u wat ik niet lees?' [2 december 2013]. <http://blog.kb.nl/wat-leest-u-wat-ik-niet-lees>
25. **Paul van Capelleveen**, 'Nieuws over Theo van Hoytema (1863-1917)' [17 december 2013]. <http://blog.kb.nl/nieuws-over-theo-van-hoytema-1863-1917>
26. **Huibert Crijns**, 'Closet-papier bij uw boekhandel' [4 maart 2013]. <http://blog.kb.nl/closet-papier-bij-uw-boekhandel>
27. **Huibert Crijns**, 'Poes in verdrukking en verzet' [19 april 2013]. <http://blog.kb.nl/poes-verdrukking-en-verzet>
28. **Huibert Crijns**, 'Ik zal handhaven' [4 september 2013]. <http://blog.kb.nl/ik-zal-handhaven>
29. **Marieke van Delft**, 'Troonsafstand' [29 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/troonsafstand>
30. **Marieke van Delft**, 'Een vroeg didactisch werkje' [4 februari 2013]. <http://blog.kb.nl/een-vroeg-didactisch-werkje>
31. **Marieke van Delft**, 'Onbekend muntboekje' [25 maart 2013]. <http://blog.kb.nl/onbekend-muntboekje>
32. **Marieke van Delft**, 'De Short-Title Catalogue, Netherlands en vernieuwend onderzoek' [7 oktober 2013]. <http://blog.kb.nl/de-short-title-catalogue-netherlands-en-vernieuwend-onderzoek>
33. **Marieke van Delft**, 'Opgewonden raken van Paphos?' [15 november 2013]. <http://blog.kb.nl/opgewonden-raken-van-paphos>
34. **Erik Geleijns**, 'Gevelstenen' [14 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/gevelstenen>
35. **Erik Geleijns**, 'Suffe drukkers' [13 mei 2013]. <http://blog.kb.nl/suffe-drukkers>
36. **Erik Geleijns**, 'Ontpluiken' [12 juli 2013]. <http://blog.kb.nl/ontpluiken>
37. **Erik Geleijns**, 'Een beeld, een boek en een bombardement' [5 augustus 2013]. <http://blog.kb.nl/een-beeld-een-boek-en-een-bombardement>
38. **Erik Geleijns**, 'Mozart in de KB' [23 september 2013]. <http://blog.kb.nl/mozart-de-kb>
39. **Erik Geleijns**, 'Mozart in de KB (2)' [14 oktober 2013]. <http://blog.kb.nl/mozart-de-kb-2>
40. **Erik Geleijns**, 'Achtste-eeuwse appeltaart'. [22 november 2013]. <http://blog.kb.nl/achtste-eeuwse-appeltaart>
41. **Tamara Hiemstra & Marieke van Delft**, 'Nederlandse en Vlaamse geleerden' [24 mei 2013]. <http://blog.kb.nl/nederlandse-en-vlaamse-geleerden>
42. **Tamara Hiemstra & Marieke van Delft & Marja Smolenaars**, 'Een vervalsing erger en groter dan welke dan ook!' [1 juli 2013]. <http://blog.kb.nl/een-vervalsing-erger-en-groter-dan-welke-dan-ook>
43. **Melanie Imming**, 'The KB, Big Data and Digital Humanities at the Kick Off at the Dutch Weekend of Science'. ResearchKB blog, 17 oktober 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/10/17/the-kb-big-data-and-digital-humanities-at-the-kick-off-of-the-dutch-weekend-of-science/>
44. **Melanie Imming**, 'The SCAPE Developers Workshop in Brno'. Open Planets Foundation blog, 18 december 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-12-18-scape-developers-workshop-brno>
45. **Johan van der Knijff**, 'What do we mean by "embedded" files in PDF?'. Open Planets Foundation blog, januari 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-01-09-what-do-we-mean-embedded-files-pdf>
46. **Johan van der Knijff**, 'Adventures in Debian packaging'. Open Planets Foundation blog, april 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-04-23-adventures-debian-packaging>
47. **Johan van der Knijff**, 'EPUB for archival preservation: an update'. Open Planets Foundation blog, mei 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-05-23-epub-archival-preservation-update>
48. **Johan van der Knijff**, 'ICC profiles and resolution in JP2: update on 2011 D-Lib paper'. Open Planets Foundation blog, juli 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-07-01-icc-profiles-and-resolution-jp2-update-2011-d-lib-paper>
49. **Johan van der Knijff**, 'Identification of PDF preservation risks: the sequel'. Open Planets Foundation blog, juli 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-07-25-identification-pdf-preservation-risks-sequel>
50. **Johan van der Knijff**, 'Optimising archival JP2s for the derivation of access copies'. Open Planets Foundation blog, augustus 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-08-19-optimising-archival-jp2s-derivation-access-copies>
51. **Johan van der Knijff**, 'Assessing file format risks: searching for Bigfoot?'. Open Planets Foundation blog, september 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-09-30-assessing-file-format-risks-searching-bigfoot>
52. **Johan van der Knijff**, 'Measuring Bigfoot'. Open Planets Foundation blog, oktober 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-10-08-measuring-bigfoot>
53. **Melinda Konya**, 'Moord in de bibliotheek' [8 februari 2013]. <http://blog.kb.nl/moord-de-bibliotheek>
54. **Melinda Konya**, 'Verfilmde boeken en verboekte films' [20 december 2013]. <http://blog.kb.nl/verfilmde-boeken-en-verboekte-films>
55. **Arno Kuipers**, 'Het proza van Louis Lehmann' [11 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/het-proza-van-louis-lehmann>

56. Arno Kuipers, 'Aambeien en zetpillen' [24 januari 2013]. <http://blog.kb.nl/aambeien-en-zetpillen>
57. Arno Kuipers, 'Spelen met geld' [25 februari 2013]. <http://blog.kb.nl/spelen-met-geld>
58. Arno Kuipers, 'Women writers en de kb' [18 juni 2013]. <http://blog.kb.nl/women-writers-en-de-kb>
59. Arno Kuipers, 'Kanarie-boekjes voor iedereen!' [24 juli 2013]. <http://blog.kb.nl/kanarie-boekjes-voor-iedereen>
60. Arno Kuipers, 'Nederland leest Erik' [1 november 2013]. <http://blog.kb.nl/nederland-leest-erik>
61. Arno Kuipers, 'Speuren in The European Library', [18 november 2013]. <http://blog.kb.nl/speuren-european-library>
62. Ad Leerintveld, 'Nederland, België en Spinoza' [9 december 2013]. <http://blog.kb.nl/nederland-belgi-en-spinoza>
63. Clemens Neudecker, 'Succeed Project launched'. ResearchKB blog, 11 februari 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/02/11/succeed-project-launched/>
64. Clemens Neudecker, 'IMPACT across the Pond'. ResearchKB blog, 3 april 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/04/03/impact-across-the-pond/>
65. Clemens Neudecker, 'KB joins the leading Big Data Conference in Europe!'. ResearchKB blog, 8 april 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/04/08/kb-at-hadoopsummit/>
66. Clemens Neudecker, '1st Succeed Hackaton @ KB'. ResearchKB blog, 24 september 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/09/24/1st-succeed-hackathon-kb/>
67. Clemens Neudecker, '10 Tips for making your OCR project succeed'. ResearchKB blog, 12 december 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/12/12/10-tips-for-making-your-ocr-project-succeed/>
68. Clemens Neudecker, 'The Elephant returns to the Library... with a Pig!'. ResearchKB blog, 16 december 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/12/16/the-elephant-with-a-pig/>
69. Lieke Ploeger, 'Re:publica 2013: In/side/out'. ResearchKB blog, 22 mei 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/05/22/republica-2013-insideout/>
70. Marcel Ras, 'Trusted Access to Scholarly Publications'. ResearchKB blog, 7 maart 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/03/07/trusted-access-to-scholarly-publications/>
71. Marcel Ras, 'Preservation at Scale: workshop report'. ResearchKB blog, 24 september 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/09/24/preservation-at-scale-workshop-report/>
72. [Marcel Ras], Barbara Sierman, Marcel Ras, 'Meer dan tekst'. ResearchKB blog, 21 maart 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/03/21/meer-dan-tekst/>
73. Ron van der Schee, 'Joseph Ratzinger, eerst wetenschapper, dan paus' [13 februari 2013]. <http://blog.kb.nl/joseph-ratzinger-eerst-wetenschapper-dan-paus>
74. Barbara Sierman, 'BVM and digital preservation policies'. Digital Preservation Seeds blog, 13 januari 2013. <http://digitalpreservation.nl/seeds/bvim-and-digital-preservation-policies/>
75. Barbara Sierman, 'Peeking over the wall'. Digital Preservation Seeds blog, 8 februari 2013. <http://digitalpreservation.nl/seeds/peeking-over-the-wall/>
76. Barbara Sierman, 'Sustainability is more than saving the bits'. Digital Preservation Seeds blog, 19 februari 2013. <http://digitalpreservation.nl/seeds/sustainability-is-more-then-saving-the-bits/>
77. Barbara Sierman, 'The cost of doing nothing'. Digital Preservation Seeds blog, 11 maart 2013. <http://digitalpreservation.nl/seeds/the-cost-of-doing-nothing/>
78. Barbara Sierman, "'Retracted", so: no longer accessible? Digital Preservation Seeds blog, 4 april 2013. <http://digitalpreservation.nl/seeds/retracted-so-no-longer-accessible/>
79. Barbara Sierman, 'A deadly sin'. Digital Preservation Seeds blog, 9 september 2013. <http://digitalpreservation.nl/seeds/a-deadly-sin/>
80. Barbara Sierman, 'iPRESS 2013'. ResearchKB blog, 23 september 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/09/23/ipres-2013/>
81. Barbara Sierman, 'Save our preservation tool kit'. Digital Preservation Seeds blog, 6 oktober 2013. <http://digitalpreservation.nl/seeds/save-our-preservation-tool-kit/>
82. Barbara Sierman, 'Published Preservation Policies'. Open Planets Foundation blog, 7 oktober 2013. <http://www.openplanetsfoundation.org/blogs/2013-10-07-published-preservation-policies>
83. Barbara Sierman, 'Preserving e-journals'. ResearchKB blog, 11 november 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/11/11/preserving-e-journals/>
84. Barbara Sierman, 'ANADP II in Barcelona'. ResearchKB blog, 25 november 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/11/25/anadp-ii-in-barcelona/>
85. Barbara Sierman, 'Atlas of Digital Damages'. www.atlasofdigitaldamages.info
86. Barbara Sierman, Marcel Ras, 'Meer dan tekst'. ResearchKB blog, 21 maart 2013. <http://researchkb.wordpress.com/2013/03/21/meer-dan-tekst/>
87. Rens Top, 'Oud ijzer'. [26 april 2013] <http://blog.kb.nl/oud-ijzer>
88. Rens Top, 'Boeken over banden, of: hoe verzinnen ze het?' [21 mei 2013] <http://blog.kb.nl/boeken-over-banden-hoe-verzinnen-ze-het>
89. Rens Top, 'Oud ambacht levert hypermodern product' [4 oktober 2013] <http://blog.kb.nl/oud-ambacht-levert-hypermodern-product>
90. Elly Verzaal, 'Foucault en het EPD' [18 februari 2013]. <http://blog.kb.nl/foucault-en-het-epd>
91. Elly Verzaal, 'Eerherstel voor Adriaan Koerbagh (1633-1669)' [24 mei 2013]. <http://blog.kb.nl/eerherstel-voor-adriaan-koerbagh-1633-1669>

92. **Elly Verzaal**, 'Diderot op de Kneuterdijk (1)' [25 oktober 2013]. <http://blog.kb.nl/diderot-op-de-kneuterdijk-1>
93. **Elly Verzaal**, 'Erasmusprijs voor Jürgen Habermas' [5 november 2013]. <http://blog.kb.nl/erasmusprijs-voor-j-rgen-habermas>
94. **Karin Vingerhoets**, 'Zeg Roodkapje, waar gaat dat heen?' [20 februari 2013]. <http://blog.kb.nl/zeg-roodkapje-waar-gaat-dat-heen>
95. **Karin Vingerhoets**, 'Een kinderboek met een verhaal' [28 mei 2013]. <http://blog.kb.nl/een-kinderboek-met-een-verhaal>
96. **Karin Vingerhoets**, 'Artis in de kinderboekencollectie' [8 juli 2013]. <http://blog.kb.nl/artis-de-kinderboekencollectie>
97. **Karin Vingerhoets**, 'Bijzondere poppenhuizen' [19 juli 2013]. <http://blog.kb.nl/bijzondere-poppenhuizen>
98. **Karin Vingerhoets**, 'De Tondeldoos' [9 augustus 2013]. <http://blog.kb.nl/de-tondeldoos>
99. **Karin Vingerhoets**, 'Ole Ogenluiser' [22 augustus 2013]. <http://blog.kb.nl/ole-ogenluiser>
100. **Karin Vingerhoets**, 'De Engel' [6 september 2013]. <http://blog.kb.nl/de-engel>
101. **Karin Vingerhoets**, 'Insecten in de kinderboekencollectie' [1 november 2013]. <http://blog.kb.nl/insecten-de-kinderboekencollectie>
102. **Karin Vingerhoets**, 'De taal zelf is aan het woord' [16 december 2013]. <http://blog.kb.nl/de-taal-zelf-aan-het-woord>
103. **Ed van der Vlist**, 'Verloren gewaand Rijmbijbel-fragment teruggevonden' [augustus 2013]. <http://blog.kb.nl/verloren-gewaand-rijmbijbel-fragment-teruggevonden>
104. **Lotte Wilms**, 'Presenting European Historic Newspapers Online'. <http://researchkb.wordpress.com/2013/09/26/presenting-european-historic-newspapers-online/>
105. **Lotte Wilms**, 'KB at DH2013'. <http://researchkb.wordpress.com/2013/07/30/kb-at-dh2013/>
106. **Lotte Wilms**, 'Europeana Newspapers Refinement & Aggregation Workshop'. <http://researchkb.wordpress.com/2013/06/20/europeana-newspapers-refinement-aggregation-workshop/>
107. **Lotte Wilms**, 'Digital Humanities at the national library'. <http://researchkb.wordpress.com/2013/05/14/digital-humanities-at-the-national-library/>
108. **Lotte Wilms**, 'MOOCs in the Netherlands by Surf Academy'. <http://researchkb.wordpress.com/2013/03/08/moocs-in-the-netherlands-by-surf-academy/>
109. **Maggy Wishaupt**, 'Weer of geen weer ... kleding in de negentiende eeuw' [5 maart 2013]. <http://blog.kb.nl/weer-geen-weer-kleding-de-negentiende-eeuw>
110. **Maggy Wishaupt**, 'Eigen huis eerst' [17 juni 2013]. <http://blog.kb.nl/eigen-huis-eerst>

(Inter)nationale samenwerking

Samenwerking in Nederland

Beeld en Geluid Samenwerkingspartner van de KB in de NCDD. Een back-up van het Digitaal Magazijn van de KB wordt hier bewaard.

Blue Shield De KB vertegenwoordigt binnen het bestuur van de cultuurbeschermingsorganisatie Blue Shield Nederland de IFLA-koepel.

BNL Stichting Bibliotheek.nl ontwikkelt en beheert digitale diensten namens en voor bibliotheken. De activiteiten van BNL worden per 1 januari 2015 geïntegreerd in de KB.

DBNL De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren, een website over de Nederlandse literatuur, taal en cultuurgeschiedenis, is een initiatief van de Stichting DBNL die in 1999 werd opgericht door de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. Voor de bekostiging van haar basistaken ontvangt de stichting een jaarlijkse bijdrage van de Nederlandse Taalunie. DBNL is gehuisvest in de KB en wordt per 1 januari 2015 formeel in de KB geïntegreerd.

FOBID De KB speelt een actieve rol in FOBID, Netherlands Library Forum. Zij is vertegenwoordigd in het bestuur, de Juridische Commissie, de Commissie Ontsluiting en de Nederlandse IFLA-Commissie.

GII De KB is voorzitter en met UKB, Plusbibliotheken (WSF) en VOB een van de kernleden van het in 2008 opgerichte Consortium Gemeenschappelijke Informatie-infrastructuur (GII). GII streeft naar algemene toegang voor alle Nederlandse burgers tot het gezamenlijke bezit van alle Nederlandse bibliotheken.

KVB De Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB). De KB heeft zitting in de Raad van Advies.

KNVI De KB is vertegenwoordigd in het bestuur van de afdeling Onderwijs en Onderzoek van de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals.

Museum Meermanno De KB is vertegenwoordigd in de Raad van Toezicht van dit museum.

Nationaal Archief Binnen het programma Metamorfoze werkt de KB sinds 2005 samen met het NA.

Nationaal Comité 'Memory of the World-programme' In 2011 is formeel het Nationaal Comité 'Memory of the World-programme' opgericht, op initiatief van de KB, het Nationaal Archief, het Instituut voor Beeld en Geluid en Digitaal Erfgoed Nederland. De leden zijn benoemd door de Nationale UNESCO Commissie.

NCDD De Nationale Coalitie voor Digitale Duurzaamheid is een stichting en heeft naast de KB, DANS, het Nationaal Archief, het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en de Culturele Coalitie Digitale Duurzaamheid (vertegenwoordigd door EYE Filminstituut) als partners. Belangrijkste doelstelling: op korte termijn een stabiele organisatorische en technische infrastructuur te realiseren, die duurzame toegankelijkheid garandeert tot digitale gegevens van cruciaal belang voor wetenschap, cultuur en samenleving.

Nederlandse Boekhistorische Vereniging (NBV). De NBV is de vereniging voor liefhebbers van het boek in al zijn verschijningsvormen en telt ongeveer 650 leden waaronder wetenschappers, journalisten en antiquaren. De KB is vertegenwoordigd in het bestuur van de vereniging en in de redactie van het jaarboek.

Sector Instituut Openbare Bibliotheken (SIOB) Het SIOB voert de landelijke regie op het bibliotheekbestel, bevordert de samenhang, verbinding en efficiëntie binnen het openbare bibliotheekstelsel als geheel en ontwikkelt en initieert beleid en innovatie binnen de sector. De taken van het SIOB worden per 1 januari 2015 geïntegreerd in de KB.

Stichting Pica De KB is vertegenwoordigd in het bestuur van de Stichting Pica waarvan het doel de bevordering van de wetenschappelijke en openbare informatievoorziening in Nederland is, o.a. door het subsidiëren van projecten en activiteiten die de samenwerking tussen bibliotheken stimuleren. Stichting Pica fungeert o.a. als koepel voor het consortium GII.

SURFfoundation (Samenwerkingsorganisatie van het hoger onderwijs en onderzoek op het gebied van netwerkdienstverlening en informatie- en communicatietechnologie). De KB participeert in SURF als lid van het Algemeen Bestuur en adviseur van het Platform ICT en Onderzoek.

Tiele-Stichting De dr. P.A. Tiele-Stichting bevordert de wetenschap van het boek in al zijn verschijningsvormen, van de drukunst en de daarmee samenhangende technieken. Het Frederik Mullerfonds ter bevordering van niet-commerciële publicaties op het gebied van bibliografie en iconografie is hier ondergebracht. De KB levert de voorzitter en de penningmeester van zowel de Tiele-Stichting als het Frederik Mullerfonds. Tevens faciliteert de KB de inhoudelijke en praktische ondersteuning van het bestuur van de Tiele-Stichting.

UKB UKB is het samenwerkingsverband van de dertien Nederlandse universiteitsbibliotheken en de KB. De Open Universiteit, de KNAW en de werkgroep Speciale Wetenschappelijke Bibliotheken zijn geassocieerd lid. De KB stelt onderzoekscapaciteit beschikbaar voor benchmarking en host de website.

Internationale samenwerking – Europa

APA Alliance for Permanent Access. De KB was met de British Library (BL) initiatiefnemer van deze stichting, die tot doel heeft een Europese organisatorische infrastructuur te ontwikkelen die duurzame toegang biedt tot wetenschappelijke gegevens. Onder de vlag van de APA worden diverse projecten uitgevoerd.

APARSEN een project op het gebied van digitale duurzaamheid (toegankelijk maken en behouden van wetenschappelijke informatie) onder de vlag van APA, waaraan de KB deelneemt.

CENL De Conference of European National Librarians is het samenwerkingsverband van (directeuren van) 48 nationale bibliotheken in Europa. CENL is de opdrachtgever van The European Library. De KB is actief betrokken bij de Copyright Working Group en de Joint CENL/FEP Working Group.

CERL Consortium of European Research Libraries, met als doel uitwisseling van kennis en expertise tussen wetenschappelijke bibliotheken voor de verbetering van toegang tot, gebruik en behoud van Europees gedrukt erfgoed. De KB is vertegenwoordigd in de Coordinating Committee

Europeana (= stichting European Digital Library) waarin de overkoepelende Europese organisaties voor erfgoed participeren. De KB is vertegenwoordigd in het bestuur. Europeana bouwt een multimedia-website waarbij multiculturele en meertalige elementen worden gecombineerd met technologische ontwikkeling en nieuwe bedrijfsmodellen. Het project wordt gefinancierd door de Europese Commissie (eContentPlus-programma) en is gehuisvest in de KB.

Europeana Newspapers Samenwerking tussen Europese instituten om op Europees niveau de digitale krantencollecties beter toegankelijk te maken.

IMPACT Centre of Competence Expertisecentrum voor digitalisering van historisch gedrukt tekstmateriaal in Europa.

LIBER De KB is lid van de Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche, de Europese associatie van grote wetenschappelijke bibliotheken. LIBER vormt een functioneel netwerk van zo'n 420 onderzoeksbibliotheken in Europa en steunt dit netwerk in het beheer en behoud van cultureel erfgoed. Het secretariaat is in de KB gehuisvest.

SCAPE (Scalable Preservation Environments) is een Europees onderzoeksproject waaraan de KB deelneemt. Het bouwt voort op de resultaten van het Europees project Planets. Op dit moment is de Planets-software vooral geschikt voor kleine hoeveelheden uniforme data (met name pdf). SCAPE zal deze software geschikt maken om grote hoeveelheden heterogene objecten te verwerken. Binnen SCAPE leidt de KB het werkpakket Policy Representation en het sub-project Takeup.

TEL The European Library een portal dat in opdracht van de Conference of European National Librarians (CENL) bij de KB wordt ontwikkeld en onderhouden. The European Library geeft digitaal integraal toegang tot de collecties van 48 nationale bibliotheken en vele wetenschappelijke bibliotheken in 35 talen. Via TEL vindt de gebruiker een schat aan digitale collecties, en verder bibliografische informatie over de verschillende collecties.

SUCCEED Versterking van de infrastructuur van Centres of Competence in Europa op het gebied van digitalisering.

Internationale samenwerking - wereldwijd

CDNL Conference of Directors of National Libraries. Als nationale bibliotheek van Nederland participeert de KB op directieniveau in dit mondiale samenwerkingsverband van nationale bibliotheken.

eMOP Amerikaans project (Mellon Foundation) waarin gewerkt wordt aan de verbetering van toegang tot vroegmoderne teksten.

IFLA De KB neemt deel in de wereldwijde koepelorganisatie voor bibliotheken, de International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). Het hoofdkwartier van de IFLA is gehuisvest in het KB-gebouw.

IIPC International Internet Preservation Consortium. De KB is lid van het IIPC. Binnen dit consortium vindt wereldwijd afstemming plaats en worden nieuwe initiatieven opgezet op het gebied van webarchivering. Verder worden binnen het kader van het IIPC bestaande tools voor webarchivering doorontwikkeld en nieuwe tools en strategieën opgezet. De KB is hierbij nauw betrokken.

OPF Open Planets Foundation. De OPF is ingericht om praktische oplossingen en expertise op het gebied van digitale duurzaamheid te bundelen en te ontwikkelen, als vervolg op het Planets-project. De KB is een van de oprichters van de OPF, waarin verder het Nationaal Archief deelneemt. Diverse Britse, Oostenrijkse en Deense organisaties die zich bezighouden met digitale duurzaamheid maken ook deel uit van de Open Planets Foundation, evenals Microsoft Research. De KB levert een lid van de Board of Directors.

Afkortingen

- ABC Algemeen Bestuurscollege
- APA (European) Alliance for Permanent Access
- APARSEN Alliance Permanent Access to the Records of Science in Europe Network

- BL British Library
- BNL Stichting Bibliotheek.nl

- CDNL Conference of Directors of National Libraries
- CENL (Foundation) Conference of European National Librarians
- CERL Consortium of European Research Libraries

- DANS Data Archiving and Networked Services
- DBNL Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren
- DEN Stichting Digitaal Erfgoed Nederland

- FOBID Netherlands Library Forum

- GII (Consortium) Gemeenschappelijke Informatie-infrastructuur
- Huygens ING Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis

- IBL Interbibliothecair leenverkeer
- IFLA International Federation of Library Associations and Institutions
- IIPC International Internet Preservation Consortium
- IMPACT COC Improving Access to Text Centre of Competence
- ISOC Internet Society Nederland

- KB Koninklijke Bibliotheek**
- KNAW Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
- KVB Koninklijke Vereniging van het Boekenvak

- LIBER Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche
- LM Letterkundig Museum

- NA Nationaal Archief
- NBV Nederlandse Boekhistorische Vereniging
- NCC Nationale Centrale Catalogus
- NCDD Nationale Coalitie voor Digitale Duurzaamheid
- NIAS Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and the Social Sciences
- NWO Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

- OCW (Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- OPF Open Planets Foundation

- RGD Rijksgebouwendienst
- RKD RKD Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis

- SCAPE Scalable Preservation Environments
- SIOB Sectorinstituut Openbare Bibliotheken
- SPARC® Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition
- STM (International Association of) Scientific, Technical & Medical publishers
- SURF Samenwerkingsorganisatie van het hoger onderwijs en onderzoek op het gebied van netwerkdienstverlening en informatie- en communicatietechnologie

- TEL The European Library

- UB Universiteitsbibliotheek
- UKB (Samenwerkingsverband van) Universiteitsbibliotheken en de KB

- VOB Vereniging Openbare Bibliotheken
- VWO Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs

- WHW Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
- WNT Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
- Webart NWO/CATCH project om wetenschappelijk onderzoek in webarchieven mogelijk te maken

- ZBO Zelfstandig Bestuursorgaan

Colofon

Het Jaarverslag 2013 is een uitgave van de Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
Copyright © Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, 2014.

Redactie: Koninklijke Bibliotheek.
Ontwerp en opmaak: Joke Mestdagh, Amsterdam.

